

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

ΩΣ ΔΙΕΘΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Σχη (ΠΖ) Δημήτριου Διαμαντάκη, Σπουδαστή 1^{ης} Δι.Μα ΣΕΘΑ
Μάρτιος 2012

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι πρόσφατες γεωπολιτικές μεταβολές στην περιοχή της Βαλκανικής, επιβάλλουν να επαναπροσδιορίσουμε το ρόλο της Ελλάδας, με βάση τη νέα μορφή του ανατολικού ζητήματος. Ουσιαστικά είμαστε υποχρεωμένοι να βρούμε το ελληνικό στίγμα (ιστορικά και γεωστρατηγικά), ώστε να αντιληφθούμε ποια είναι η ιστορική πορεία της χώρας.

Η κλασική τοποθέτηση που αναφέρεται στο πλεονέκτημα της Ελλάδας, ότι βρίσκεται στο σταυροδρόμι των τριών ηπείρων και είναι κόμβος θαλάσσιων και αεροπορικών συγκοινωνιών μεταξύ Ανατολής, Δύσης, Βορρά και Νότου αφήνει πολλά κενά για το ρόλο της στη περιοχή της Βαλκανικής και τη θέση της στο παγκόσμιο σύστημα. Η κατάρρευση του διπολικού συστήματος και οι εξελίξεις σε περιφερειακό επίπεδο επηρεάζουν, αποφασιστικά, το ρόλο της χώρας πάντα σε συνάρτηση με τη θέση της γειτονικής Τουρκίας.

Η παρουσία της μίας και μοναδικής υπερδύναμης και η αναζήτηση της «ευρωπαϊκής στέγης» από την τουρκική διπλωματία, δίνουν άλλη διάσταση σε αυτό που ονομάζουμε «ενότητα ελληνοτουρκικού χώρου». Η κυριαρχία των ΗΠΑ στην περιοχή επιβεβαιώθηκε με την εισβολή στη Γιουγκοσλαβία και τόσο η ελληνική όσο και η τουρκική παρουσία παίρνουν άλλες διαστάσεις. Αυτή τη στιγμή, και με δεδομένη την κατάκτηση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, η Τουρκία αναδεικνύεται σε σημαντική «περιφερειακή υπερδύναμη», που εξυπηρετεί τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή του αραβικού κόσμου, ενώ η Ελλάδα αποκτά ιδιαίτερη σημασία στα πλαίσια των ισορροπιών που διαμορφώνονται στη Μεσόγειο. **Όλες αυτές οι ανακατατάξεις που συμβαίνουν τα τελευταία τριάντα χρόνια, δεν είναι τίποτα άλλο από μία προσπάθεια να μπουν σε εφαρμογή οι διάφορες θεωρίες για την παγκόσμια κυριαρχία.**

Η χώρα μας καλείται να αντιμετωπίσει ένα σύνολο προκλήσεων, πολύ διαφορετικές από αυτές του παρελθόντος. Από την στιγμή που η ελληνική διπλωματία επέλεξε να στηρίξει την τουρκική υποψηφιότητα στην Ε.Ε, καλείται να αναπροσαρμόσει και τη στάση της απέναντι σε ζητήματα που αφορούν τις δύο χώρες (Αιγαίο & Κυπριακό). Άσχετα με το γεγονός ότι η ημερομηνία της πλήρους ένταξης της Τουρκίας όσο περνά ο καιρός απομακρύνεται σε βάθος χρόνου, **η ελληνική διπλωματία θα βρεθεί πάλι μπροστά σε μια νέα προοπτική, αφού τα διμερή ζητήματα θα συζητηθούν κάτω από νέα βάση που ονομάζεται «ευρωπαϊκό κεκτημένο».**

Ιστορική Αναδρομή

Οι Τουρκικές αυτοκρατορίες έφθασαν στην ακμή τους κατά τον 16ο και 17ο αιώνα. Ανάμεσά τους η Οθωμανική αυτοκρατορία κυριάρχησε από την Αδριατική ως τον Τίγρη και από τη Μαύρη θάλασσα ως τη Σαχάρα. Η αυτοκρατορία των Μογγόλων (Τούρκων επίσης παρά την ονομασία τους) ξεκίνησε από το οροπέδιο του Ιράν και κατέλαβε το μεγαλύτερο μέρος της Ινδίας. Ούτε η μία ούτε η άλλη κατάφεραν να ριζώσουν στα κατεχόμενα εδάφη. Υπεροπτικοί και πολύ σκληροί με τους ηττημένους, ανίκανοι για πολιτική οργάνωση, και για οικονομική τακτοποίηση, ικανοί μονάχα για πολέμους, ήταν καταδικασμένοι να εξαφανισθούν μπροστά στην πρόοδο του πολιτισμού¹.

Έτσι φαίνεται ήδη από τις αρχές του 18ου αιώνα, να γίνεται αντιληπτή η παρακμή, ειδικά της μεγάλης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, από όλες τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις, που άρχισαν να οργανώνονται για την απόκτηση όσο το δυνατό μεγαλύτερου μεριδίου αυτής.

Την ίδια εποχή η συρρίκνωση αυτή φαίνεται και στην Ασία, όπου οι Άγγλοι νίκησαν διαδοχικά Γάλλους και Μογγόλους, επιβάλλοντας την κυριαρχία τους στην Ινδία. Παρόμοια κατάσταση επικρατούσε και στον Καύκασο, όπου οι Ρώσοι κατέφεραν την εκδίωξη του λίκνου των Τουρκικών φυλών αλλά και στην Αφρική, όπου οι Γάλλοι κυριάρχησαν σε Αλγερία, Τύνιδα, Μαρόκο και Αίγυπτο. Στην Ευρώπη αντίστοιχα ο σουλτάνος χάνει την Ουγγαρία και την Κριμαία ενώ και τα βαλκάνια παίρνουν τη σειρά τους για απελευθέρωση.

Ο Γάλλος διπλωμάτης Εντουάρ Ντριώ μελετώντας αυτή τη χρονική περίοδο κατά την οποία η Οθωμανική Αυτοκρατορία "ασθενεί", δίνει τον πρώτο ορισμό του Ανατολικού Ζητήματος, ορίζοντάς το ως **«Ιστορία της προόδου των γειτονικών λαών σε βάρος των Μουσουλμανικών»**. **Ο όρος Ανατολικό Ζήτημα όμως, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στο συνέδριο της Ιεράς Συμμαχίας στη Βερόνα (1822), για να περιγράψει το πρόβλημα που δημιουργήθηκε στον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου με τη εξέγερση των Ελλήνων κατά του «νομίμου ηγεμόνα τους»².**

Στη συνέχεια ο Βρετανός ιστορικός Ουίλιαμ Μίλλερ στο έργο του για την πτώση της οθωμανικής αυτοκρατορίας, θα ορίσει **το Ανατολικό Ζήτημα ως «το πρόβλημα πληρώσεως του κενού του δημιουργουμένου δια της βαθμιαίας υποχωρήσεως της Τουρκικής Αυτοκρατορίας εν Ευρώπη»**.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω αναφορές μπορούμε να τοποθετήσουμε χρονικά το Ανατολικό Ζήτημα στο τέλος του 17ου αιώνα, όταν με την συνθήκη του Κάρλοβιτς (1699) σηματοδοτείτε η διαδικασία συρρίκνωσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας³. Πρέπει να επισημάνουμε ότι στη διαμάχη διαμοίρασης των Οθωμανικών εδαφών, μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων της εποχής, κρύβονται γεωπολιτικά αίτια που για να τα κατανοήσουμε πρέπει να εξετάσουμε τις υπάρχουσες θεωρίες και να αναλύσουμε τους στόχους κάθε μεγάλης δύναμης της εποχής.

¹ Το Ανατολικό Ζήτημα. Έdouard Driault. Σελ.372. Μέρος Β'

² Η γεωπολιτική του Ανατολικού Ζητήματος. Ιωάννης Λουκάς. Περιοδικό γεωπολιτική σελ. 18

³ Η γεωπολιτική του Ανατολικού Ζητήματος. Ιωάννης Λουκάς. Περιοδικό γεωπολιτική σελ. 18

Γεωπολιτικές Θεωρίες

Ο Η.Machinder διευθυντής του London School of Economics, θα παρουσιάσει στις αρχές του 19ου αιώνα τη **θεωρία της Παγκόσμιας νήσου**⁴ που θεωρεί συνολικά τον πλανήτη σαν μια χερσαία μάζα ενός παγκόσμιου νησιού που η καρδιά του βρίσκεται στον χώρο που εκτείνεται από τις ανατολικές πεδιάδες της Γερμανίας μέχρι τα ανατολικά κράσπεδα της Ρωσικής Σιβηρίας⁵. **Ο Machinder θα καλέσει τις Δυτικές ναυτικές δυνάμεις να μην επιτρέψουν ποτέ σε μια χερσαία δύναμη της καρδιάς, είτε την Γερμανία είτε την Ρωσία να αποκτήσει πρόσβαση στη Μεσόγειο Θάλασσα.** Έτσι προσδίδεται στο περιεχόμενο του Ανατολικού Ζητήματος μια νέα διάσταση, επισημαίνοντας ότι οι συγκρούσεις με επίκεντρο το Αιγαίο έγιναν μεταξύ μιας κατεξοχήν Ναυτικής Δύναμης και μιας Χερσαίας Δύναμης. Παράλληλα τονίζεται ο πρωταρχικός γεωστρατηγικός ρόλος του Ελληνικού χώρου υποστηρίζοντας ότι **η κατάκτηση της Ελλάδας από μια Χερσαία Δύναμη θα μπορούσε να προκαλέσει την άμεση κατάκτηση από τη δύναμη αυτή όλης της Παγκόσμιας νήσου.**

Τη θεωρία της Παγκόσμιας νήσου έρχεται να συμπληρώσει η θεωρία Spykman, **χωρίζοντας την γη σε δακτυλίους**⁶ και ουσιαστικά υποστηρίζει ότι **ο έλεγχος του δακτυλίου Ευρώπης και Ασίας εξασφαλίζει τον παγκόσμιο έλεγχο** και επομένως η διασφάλιση των Αμερικανικών συμφερόντων εξαρτάται από τον παραπάνω έλεγχο.

Αντίθετα η Γερμανική σχολή ακολούθησε το μοντέλο Haushofer, όπου υποστηρίζεται ο διαχωρισμός της γης σε ζώνες⁷ και σύμφωνα με αυτές ο κόσμος πρέπει να χωρισθεί σε 4 ζώνες ελέγχου την Παν-αμερικανική, Ευρω-αφρικανική Παν-ρωσική και Ασιατική. **Οι ζώνες έχουν κάθετο διαχωρισμό και κάθε δύναμη δεν πρέπει να επεμβαίνει στη ζώνη ελέγχου της άλλης προκειμένου να διατηρηθούν οι παγκόσμιες ισορροπίες.**

Το 1942 ο Γάλλος P.Waltz στο έργο του Το Ανατολικό Ζήτημα στην Αρχαιότητα, θα ορίσει αυτό ως την **διαχρονική σύγκρουση μεταξύ μιας χερσαίας δύναμης που προσπαθεί να πετύχει διέξοδο στη θερμή θάλασσα και μιας ναυτικής δύναμης που προσπαθεί να διατηρήσει υπό την κατοχή της όλα τα σημαντικά σημεία των ακτών και νήσων, ώστε να μονοπωλήσει τη Θαλασσοπλοΐα.**

Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης Norman Davies⁸ υποστήριξε ότι η σύγκρουση στην αρχαιότητα μεταξύ Ελληνικών πόλεων - κρατών και περσικής αυτοκρατορίας υπήρξε σύγκρουση δύο διαφορετικών κόσμων. Από τη μία πλευρά ο εδραιωμένος στη ναυτική ισχύ Αιγαιοκεντρικός πολιτισμός της αγοράς και των πολιτών, στηριγμένος σε προ καπιταλιστικό τύπου οικονομικές δομές και από την άλλη, ο κατεξοχήν χερσαίος πολιτισμός της Περσικής Αυτοκρατορίας,

⁴ Βλέπε χάρτη 1 στο Παράρτημα «Α»

⁵ Διεθνής επιθεώρηση Στρατηγικής Ιστορίας. Τεύχος 79. Οι Δυτικές Ναυτικές Δυνάμεις και Ανατολικό Ζήτημα. Ι.Λουκάς.σελ.67.

⁶ Βλέπε χάρτη 3 στο Παράρτημα «Α»

⁷ Βλέπε χάρτη 2 στο Παράρτημα «Α»

⁸ Διεθνής επιθεώρηση Στρατηγικής Ιστορίας. Τεύχος 79. Οι Δυτικές Ναυτικές Δυνάμεις και Ανατολικό Ζήτημα. Ι.Λουκάς.σελ.68.

που είχε ως βασικά κοινωνικοπολιτικά χαρακτηριστικά το ανάκτορο και τους υπηκόους.

Η *raja alexadrina* και η *raja romana* θα λύσουν στη συνέχεια για αρκετούς αιώνες το Ανατολικό Ζήτημα που επανέρχεται με την ίδια γεωπολιτική μορφή, της σύγκρουσης δηλαδή μιας ναυτικής και μιας χερσαίας δύναμης. Μέχρι το τέλος του 11ου αιώνα η ναυτική δύναμη της Ανατολικής Μεσογείου ήταν το Βυζάντιο, του οποίου η πανίσχυρη αστική οικονομία του συνδυαζόταν με έναν τεράστιο εμπορικό και έναν πανίσχυρο πολεμικό στόλο. Χερσαίοι του αντίπαλοι οι Άραβες στον Νότο και την Ανατολή και οι Βούλγαροι και Σλάβοι στο Βορρά. Στη συνέχεια τα πράγματα θα αντιστραφούν, επειδή η κοινωνική δομή του Βυζαντίου και συγκεκριμένα το φεουδαρχικό στοιχείο θα αφανίσει την αστική εμποροναυτική τάξη και τέλος η ίδια η αυτοκρατορική εξουσία (Ανδρόνικος Β΄ Παλαιολόγος) θα καταργήσει επίσημα τον πολεμικό στόλο. Έτσι η ναυτική δύναμη που θα αποκτήσει τη **διαχείριση του Αιγαίου θα είναι οι ιταλικές πόλεις** που απέναντί τους θα έχουν το χερσαίο Βυζάντιο και μια χερσαία Τουρκική δύναμη που θα αυξάνει συνεχώς σε βάρος της Βυζαντινής. Αποτέλεσμα αυτού είναι οι Ιταλικές πόλεις να πετύχουν την άλωση της Κωνσταντινούπολης από το 1204 έως το 1261 που επανέρχεται στο Βυζάντιο. Στη συνέχεια όμως ούτε ο βυζαντινός αυτοκράτορας θα καταφέρει να αντισταθεί στον επελαύνοντα Τουρκικό παράγοντα.

Έχοντας καταλάβει η Οθωμανική Αυτοκρατορία το 1453 την Κωνσταντινούπολη θα κατορθώσει να εκτοπίσει έως το τέλος του 17ου αιώνα τις Ιταλικές πόλεις από το Αιγαίο. Την ίδια περίοδο η Ρωσική Αυτοκρατορία θα αρχίσει να προσανατολίζεται στην κάθοδο προς το Νότο, έχει όμως να αντιμετωπίσει τις ναυτικές δυνάμεις της Δύσης (Αγγλία - Γαλλία – Ολλανδία), που έχουν αποσπάσει από τον Σουλτάνο, από τον 16ο αιώνα, τις διομοιογήσεις. Οι διομοιογήσεις είναι απαραίτητες για να ελέγχουν πλήρως την οικονομία, το εμπόριο και τις μεταφορές στην Ανατολική Λεκάνη της Μεσογείου και Μέση Ανατολή.

Ο Ναπολέοντας είχε μια συγκεκριμένη άποψη για τον τρόπο δράσης ενός Γάλλου ηγέτη που ήθελε να καταστήσει τη χώρα του κυρίαρχο της υφής. Η άποψη αυτή οικοδομείται από τις έξι εκστρατείες⁹ του, από τις οποίες άλλες υλοποίησε και άλλες όχι. Οι σχετικές αντιλήψεις του Ναπολέοντα μας είναι γνωστές έμμεσα από το έργο του πιστού του φίλου και ακολούθου, κόμη Λας Κάζ¹⁰, που κατέγραψε τις συζητήσεις που είχε με τον Αυτοκράτορα στο νησί Αγία Ελένη. Πρόκειται για ένα σχέδιο με **ένα πολιτικό και ένα γεωστρατηγικό στόχο**. **Ο πρώτος** είναι η διάλυση των δύο μεγάλων αυτοκρατοριών της εποχής, αφενός της θαλασσοκράτειρας Αγγλίας και αφετέρου της Ρωσίας, που αντλούσε την ισχύ της από τις αχανείς εκτάσεις της επικράτειας. **Ο δεύτερος** ήταν η εξασφάλιση του απόλυτου ελέγχου των δύο ωκεανών που περιέχονται στο τρίγωνο Ευρώπη – Αμερική – Αυστραλία, με κομβικό σημείο τον Ελληνικό Τουρκοκρατούμενο χώρο.

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι το **Ανατολικό Ζήτημα είναι η αντιπαράθεση διεκδίκησης της Ανατολικής Λεκάνης της Μεσογείου**, ως κομβικό σημείου ελέγχου του εμπορίου μεταξύ της Δύσης και της Ανατολής. Αποτελεί επιπλέον

⁹ Βλέπε χάρτη 6 στο Παράρτημα

¹⁰ Γεωπολιτική τεύχος 6.Ι.Λουκάς. Γεωπολιτική του Ανατολικού Ζητήματος και Ελλάδα. Σελίδα 20.

μέρος της γεωπολιτικής θεωρίας Machinder – Spykman, αφού με την απαγόρευση καθόδου της Ρωσίας στην Μεσόγειο, αλλά και οποιασδήποτε άλλης κεντρικής δύναμης της Ευρώπης, επιτρέπει μια ναυτική δύναμη (ΗΠΑ) να εξασφαλίσει τον έλεγχο της Μεσογείου.

ΣΚΟΠΟΣ

Να προσδιορισθεί ο Γεωπολιτικός χώρος του Ανατολικού Ζητήματος και η Διεθνολογική του επιρροή, έτσι ώστε να κατανοηθεί ο ρόλος του στην δημιουργία και την μελλοντική εξέλιξη του Ελληνικού κράτους.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Για την παρούσα διατριβή έχουν τεθεί οι παρακάτω προϋποθέσεις:

-Η γενική πολιτικοστρατιωτική κατάσταση δε θα μεταβληθεί σημαντικά, ώστε να διαφοροποιήσει το δυτικό προσανατολισμό των βαλκανικών χωρών.

-Να διατηρηθεί η υπάρχουσα ενεργειακή εξάρτηση τόσο από το πετρέλαιο, όσο και από το φυσικό αέριο.

-Η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας θα παραμείνει αμετάβλητη και θα εξακολουθήσουν να υφίστανται οι διεκδικήσεις της Τουρκίας σε βάρος των γειτονικών της λαών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Από την Επανάσταση έως το 1830

Ανάμεσα στις εθνότητες που απέμειναν θαμμένες για αιώνες κάτω από τη μουσουλμανική καταπίεση, ήταν και η Ελληνική. Η Ελληνική επανάσταση υπήρξε η πρώτη στο Βαλκανικό και Αιγιακό χώρο. Η Ελληνική εθνότητα εξαιτίας της ναυτικής αλλά και της κλασικής της παράδοσης που είχε θρέψει τον δυτικό πολιτισμό, προβλήθηκε έντονα στον Ευρωπαϊκό χώρο και κατάφερε να θέσει τα θεμέλια της απεξάρτησης της από τον Οθωμανικό ζυγό.

Ανακαλύπτοντας οι Έλληνες τα μυστικά των προγόνων τους ως ναυτικής δύναμης, κατά την διάρκεια των Ναπολεόντειων πολέμων διέθεσαν πολυάριθμα πλοία στις θάλασσες της Ανατολής. Δραστήριοι και ριψοκίνδυνοι έμποροι όργωναν και πάλι την Μεσόγειο από την Οδησό ως τη Μασσαλία και ταξιδεύοντας υπό Αγγλική σημαία **κατάφεραν να δημιουργήσουν αφενός, δυναμικό και αξιόμαχο εμπορικό στόλο** και αφετέρου οικονομική δύναμη που απετέλεσαν τους κύριους παράγοντες οργάνωσης της Ελληνικής επανάστασης.

Παράλληλα στην Ευρώπη ο Αλέξανδρος της Ρωσίας μετά την ήττα του Ναπολέοντα διατήρησε ολόκληρο το στρατό του επί ποδός πολέμου και μάλιστα βελτίωσε τις σχέσεις του με την Γαλλία καθόσον θεωρούσε ότι την είχε ανάγκη για να

επιλύσει σύμφωνα με τα συμφέροντά του το Ανατολικό Ζήτημα. Στις 19 Ιουλίου 1821 έλεγε στο Γάλλο πρεσβευτή de la Ferronnays¹¹: **«Ανοίξτε το διαβήτη από το στενό του Γιβραλτάρ ως το στενό των Δαρδανελίων, δείτε τι ταιριάζει στα συμφέροντά σας και βασιστείτε όχι μόνο στη συγκατάθεση αλλά και στην ειλικρινή και αποτελεσματική συμπαράσταση της Ρωσίας. Πρέπει οι Τούρκοι να απωθηθούν πολύ μακριά και όλοι να τακτοποιηθούν, η Γαλλία πρέπει να βλέπει ως σύμμαχό της τη Ρωσία».**

Η Αυστρία μέσω του Μέττερνιχ¹² έκρυβε τα συμφέροντά της πίσω από την Ιερά Συμμαχία¹³, ενώ παράλληλα συγκρατούσε τον τσάρο μη επιτρέποντας κάθε επαναστατική κίνηση στην Ευρώπη.

Η Αγγλία, έξω από την Ιερά Συμμαχία, δεν είχε προβάλει τέτοιους λόγους ενώ επιπλέον δεν ήθελε να αφήσει τους Ρώσους να κατέβουν στην Μεσόγειο. Η συντομότερη οδός προς τις Ινδίες δεν έπρεπε να τεθεί σε κίνδυνο, άλλωστε είχε τοποθετηθεί γεωπολιτικά στην περιοχή με το προτεκτοράτο των Ιωνίων Νήσων.

Τον Οκτώβριο του 1815, με την ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας, άρχισε η συγκέντρωση σημαντικών χρηματικών ποσών και η προμήθεια όπλων, που προετοίμαζε τον ξεσηκωμό και την επανάσταση. Η συνομωσία εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την Ανατολή, τη Σμύρνη, τη Χίο, τη Σάμο και από το Βουκουρέστι έως τη Μόσχα και τη Τερνέστη. Η εταιρεία απέκτησε δυναμικά μέλη όπως τον Σουλιώτη οπλαρχηγό Μάρκο Μπότσαρη, ενώ αργότερα την αρχηγία της δέχθηκε να αναλάβει ο υπασπιστής του τσάρου Αλέξανδρος Υψηλάντης. Το 1817 γυρίζει από το Κίεβο στη Σερβία ο Καραγεώργης και ξεσηκώνει τον τοπικό πληθυσμό με την συγκατάθεση του Τσάρου¹⁴. Στο μεταξύ οι φιλικοί θα ξεκινούσαν την Επανάσταση στη Βλαχία και στην Ελλάδα.

Στις 6 Μαρτίου 1821, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, βασιζόμενος στους Φιλικούς και στην υποστήριξη του τσάρου, περνάει τον Προύθο ξεσηκώνει τον Χριστιανικό πληθυσμό και καταλαμβάνει το Βουκουρέστι. Την ίδια ώρα ο αδελφός του Δημήτριος αποβιβάζεται στον Μοριά και ξεκινάει την επανάσταση στην Ελλάδα.

Την περίοδο αυτή ο τσάρος βρίσκεται στο Λάιμπαχ, όπου οι μονάρχες της Ιεράς Συμμαχίας συσκέπτονται για την καταστολή της επανάστασης στην Ιταλία. Αρχική του πρόθεση ήταν να βοηθήσει τον υπασπιστή του, παρεμβαίνει όμως ο Μέττερνιχ και του εκθέτει τους κινδύνους της επανάστασης, λέγοντας: «Θα ήταν ανάξιο του αυτοκράτορα να υποσκάψει τα θεμέλια της Τουρκίας με τις επονείδιστες ενέργειες μιας μυστικής οργάνωσης¹⁵». Έτσι αντί βοήθειας, ο πρεσβευτής

¹¹ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 274.

¹² Κλήμης Μέττερνιχ-Βίνεμπουργκ(1773-1859) Αυστριακός πολιτικός και διπλωμάτης πρεσβευτής στο Παρίσι 1806-1809. Ενέταξε την Αυστρία στο συνασπισμό εναντίον της Γαλλίας και συμμετέσχε στο συνέδριο της Βιέννης ,όπου εκδηλώθηκε κατά των απελευθερωτικών κινήσεων στην Ευρώπη. Φανατικός πολέμιος της Ελληνικής επανάστασης έως την ναυμαχία του Ναυαρίνου. ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 274.

¹³ Ιερά Συμμαχία : Μυστική συμφωνία μεταξύ Γαλλίας Αυστρίας και Ρωσίας το 1815, με σκοπό τη διατήρηση του status quo στην Ευρώπη, καταστέλλοντας κάθε είδους επαναστατικό κίνημα που στρέφονταν εναντίον των κυρίαρχων δυνάμεων.

¹⁴ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 277.

¹⁵ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 278

της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη βαρώνος Στρόγανωφ, προσφέρει στον σουλτάνο τη συνδρομή της Ρωσικής κυβέρνησης στην καταστολή της εξέγερσης. Αποτέλεσμα ήταν ο Αλέξανδρος Υψηλάντης να μείνει χωρίς βοήθεια, αφού και οι Ρουμάνοι έμειναν αμέτοχοι στα Ελληνικά συμφέροντα και να ηττηθεί στο Δραγατσάνι. Ο Αλέξανδρος διέφυγε στην Ουγγαρία, συνελήφθη και φυλακίστηκε στο Μόχατς ως το 1827, όπου πέθανε μερικούς μήνες μετά την αποφυλάκισή του.

Στον Μοριά οι Μανιάτες ξεσηκώθηκαν, ενώ στο Αιγαίο οι ναυτικοί της Ύδρας και των άλλων νησιών αρμάτωσαν τα μικρά πλεούμενά τους και ετοίμασαν τα πυρπολικά τους. Σε πολλά σημεία της χώρας εκδηλώθηκαν εξεγέρσεις, οι Τουρκικές φρουρές κλείστηκαν στα φρούρια εγκαταλείποντας τις πεδιάδες και τα βουνά στους επαναστάτες. Υπό την αρχηγία του Κολοκοτρώνη πήραν την Τριπολιτσά, το Μεσολόγγι και το Ναύπλιο, μέσα σε λίγες εβδομάδες κατέλαβαν όλο το Μοριά και έδιωξαν τους Τούρκους.

Η απάντηση του σουλτάνου είναι άμεση, για την καταστολή της επανάστασης του Αλή πασά των Ιωαννίνων, (που σημειωτέον υποβοηθείται από τις χριστιανικές κοινότητες και λίγο πριν είχε κατασφάξει και εξασθενήσει), στέλνεται ο Χουρσίτ Πασάς και αφού αποκεφαλίζει τον Αλή Πασά, φονεύει και όλους τους φιλικούς που ήρθαν σε βοήθεια από την Άρτα. Στον Μοριά στάλθηκε ο Γιουσούφ Πασάς και αφού κατέλαβε τη Πάτρα κατέσφαξε 15.000 κατοίκους. Στις 22 Απριλίου αποβιβάζονται στη Χίο και αφού κατέσφαξαν όλο τον πληθυσμό, πήραν μαζί τους 35.000 δούλους στην πλειοψηφία τους νέες γυναίκες. Ο Κανάρης αιφνιδιάζει τον Τουρκικό στόλο και μέσα στο λιμάνι τον καταστρέφει, στην Μυτιλήνη. Ο στόλος του Μωχάμετ Μπέη καταστρέφεται. Οι Έλληνες ναυτικοί συνέχισαν τον εξοντωτικό πόλεμο από νησί σε νησί, πουθενά οι Οθωμανοί δεν κατάφεραν να τους αποκρούσουν και έχασαν για πάντα τον έλεγχο του Αιγαίου.

Έτσι από τη θάλασσα οι ναυτικοί είχαν σώσει την επανάσταση στην Ελλάδα. Την 1η Ιανουαρίου 1822, σε ένα δάσος κοντά στην Επίδαυρο, συγκεντρώθηκαν οι αντιπρόσωποι των επαναστατών και διακήρυξαν¹⁶ επίσημα την ανεξαρτησία της πατρίδας. Οργανώθηκε η πρώτη κυβέρνηση¹⁷, ορίζοντας πενταμελές εκτελεστικό συμβούλιο με πρόεδρο τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και βασικούς υπουργούς το Θ. Νέγρη και τον Ι. Κωλέτη.

Η συνέχεια διαδραματίζεται σε διπλωματικό επίπεδο μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων. Η Αγγλία παρακολουθούσε από κοντά τα γεγονότα και διαμόρφωνε το μέλλον προς το συμφέρον της. Την εξωτερική πολιτική είχε αναλάβει ο Γεώργιος Κάννιγκ¹⁸, που αφού καθυστέρησε την εκτέλεση των βίαιων μέτρων που ήθελε να πάρει ο Σουλτάνος, εμπόδισε τον βομβαρδισμό του Ναυπλίου και αναγνώρισε τον Φεβρουάριο του 1823¹⁹, την ιδιότητα των εμπολέμων στους Έλληνες. Ο τσάρος Αλέξανδρος πρότεινε να εγγυηθεί την αυτονομία²⁰ της Ελλάδας υπό την προστασία της Πύλης ή της Ρωσίας ή και των δύο, με την προϋπόθεση η Ελλάδα να διαιρεθεί στα τρία, την Δυτική Ελλάδα, Ανατολική Ελλάδα και το Μοριά.

¹⁶ Πρόκειται για την Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου στην οποία καταγράφεται επίσημα η πρώτη διακήρυξη της Ελληνικής ανεξαρτησίας.

¹⁷ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 284.

¹⁸ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 288.

¹⁹ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 287.

²⁰ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 289.

Παρατηρείται την χρονική αυτή περίοδο ένας ανταγωνισμός μεταξύ Αγγλίας Ρωσίας που εκφράζεται σε ανάλογη υποστήριξη της Ελληνικής επανάστασης. Αρχικά η Αγγλία είναι σαφώς αντίθετη στην επανάσταση που εκφράζεται σχεδόν κυνικά με την δήλωση²¹ του πρεσβευτή της στην πόλη: «Η χώρα μου θα ενισχύσει τον Τουρκικό στόλο κατά των Ελλήνων πειρατών του Αρχιπελάγους.» Στη συνέχεια μετά την διαφαινόμενη ξεκάθαρη Ρωσική υποστήριξη της Ελληνικής επανάστασης²², διαβλέπει την πιθανότητα καθόδου της τελευταίας στην Μεσόγειο Θάλασσα μέσω του Αιγαίου και αποφασίζει να εγκαταλείψει την υποστήριξη της Τουρκίας, προς όφελος της Ελληνικής επανάστασης.

Η Αυστρία (Μέττερνιχ), ανησυχούσε για μια πιο δυναμική στάση της Ρωσίας στην περιοχή και διέβλεπε την διάλυση του Οθωμανικού κράτους, που ήταν ολέθρια για τα αυστριακά συμφέροντα στο Δούναβη. Συνέστησε λοιπόν αναδιοργάνωση του Οθωμανικού στρατού και στη συνέχεια δραστήρια επέμβαση κατά των επαναστατημένων Ελλήνων. Ο Μαχμούτ δεν διέθετε ικανές δυνάμεις για να συντρίψει την Ελληνική επανάσταση και μετά από συμβουλή της Αυστρίας κάλεσε το στόλο και στρατό της Αιγύπτου προς βοήθεια. Έτσι με φερμάνι της 16ης Ιανουαρίου 1824²³, ο σουλτάνος ανέθεσε την αποστολή στον Μεχμέτ Αλή, υποσχόμενος να τον ανταμείψει με τα πασαλίκια της Κρήτης και του Μοριά (ενέργεια που αντιτίθετο τόσο στα Ρωσικά όσο και στα Αγγλικά συμφέροντα).

Ο Ιμπραήμ Πασάς θετός γιος του Μεχμέτ Αλή, αναλαμβάνει την αποστολή και ξεκινάει από τη Ρόδο και στη συνέχεια κατευθύνεται στη Μ. Ασία για ενισχύσεις. Ο Μιαούλης²⁴ που τον αναζητεί ρίχνεται πάνω του στα νερά της Σάμου και καταστρέφει μέρος των πλοίων του. Καταδιωκόμενοι, πιεζόμενοι, και παρενοχλούμενοι ανάμεσα στις Κυκλάδες, έφθασαν στη Νάξο, όπου ο Κανάρης έφθειρε ακόμα περισσότερο τον Αιγυπτιακό στόλο. Κατέφυγαν σε έναν όρμο της Κρήτης όπου τον ακολούθησαν τόσο ο Κανάρης όσο και ο Μιαούλης, εκεί συνέχισαν το καταστρεπτικό τους έργο και εμπόδισαν τον Ιμπραήμ να βγει στα ανοιχτά.

Κατά τη διάρκεια του χειμώνα, οι Έλληνες αναλώθηκαν σε εμφύλιες έριδες, πολλοί απελπίστηκαν από την απραξία της Ρωσίας και από τις Ευρωπαϊκές διπλωματικές μηχανορραφίες, τις οποίες δεν μπορούσαν κατανοήσουν, με αποτέλεσμα οι ναυτικές δυνάμεις τους να διαλυθούν από την έλλειψη εφοδίων. Ο Ιμπραήμ ένοιωσε τη χαλάρωση γύρω από τη Κρήτη και πριν περάσει ο χειμώνας ανοίχτηκε στη θάλασσα και στις 26 Φεβρουαρίου 1825 θα φθάσει ανεμπόδιστα στη Μεθώνη. Τα έτη 1825 και 1826 σημάδεψαν τη μεγάλη κρίση της Ελληνικής επανάστασης, οι επιτυχίες του Ιμπραήμ σκορπούν τον τρόπο σε ολόκληρη την Ελλάδα. Στις 18 Μαΐου έπεσε το Ναβαρίνο και στη συνέχεια όλος ο Μοριάς, τον Απρίλιο του 1826 το Μεσολόγγι και τον Ιούνιο του 1827 η Αθήνα. Οι Έλληνες ηττήθηκαν²⁵, τους έμειναν μόνο το Ναύπλιο και μερικά νησιά, ενώ ήταν θέμα χρόνου και η κατάληψη των υπολοίπων.

²¹ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ . Τάσος Βουρνάς. Σελ.91.

²² ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ . Τάσος Βουρνάς. Σελ.92.

²³ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 289.

²⁴ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 290.

²⁵ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 295.

Η κατάσταση αυτή φυσικά δεν ωφελούσε τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων (Αγγλίας, Ρωσίας και Γαλλίας), πλην της Αυστρίας που είχε είδη αναλάβει με τους Πρώσους την εκπαίδευση και ανασυγκρότηση του Οθωμανικού στρατού για να αντιμετωπίσει τη Ρωσία. **Έτσι αρχίζει ένας αγώνας δρόμου για το ποια θα είναι η δύναμη που θα εγγυηθεί την ανεξαρτησία της Ελλάδας.** Η Ρωσία μετά το θάνατο του τσάρου Αλέξανδρου Α΄ και ανάληψη της ηγεσίας από τον αδελφό του Νικόλαο Α΄, συγκεντρώνει στρατεύματα στον Προύθο. Στις 17 Μαρτίου 1826²⁶ απευθύνει ένα σύντομο τελεσίγραφο στην Πύλη και απαιτεί τη διευθέτηση των εγγυήσεων στις παραδουνάβιες περιοχές, επίλυση του Σερβικού ζητήματος και επιφυλάσσεται αναφερόμενος και στο Ελληνικό ζήτημα.

Η Αγγλία ανησυχεί²⁷, ο Ουέλλιγκτον μεταβαίνει στην Αγία Πετρούπολη και προσφέρει την υποστήριξη της Αγγλίας προς όφελος της Ελλάδας. **Στις 4 Απριλίου 1826 υπογράφεται το σχετικό πρωτόκολλο²⁸, για πρώτη φορά αναφέρεται διεθνές κείμενο επίσημα στην Ελλάδα και αποκτά πολιτική οντότητα.** Η Ελλάδα θα αυτονομηθεί, αλλά θα παραμείνει υποτελής ετήσιου φόρου στην Πύλη. Στις 7 Οκτωβρίου υπογράφεται η συνθήκη του Άκκερμαν, όπου αναγνωρίζονται οι απαιτήσεις της Ρωσίας στην Μολδαβία και Βλαχία, σε μια προσπάθεια της Πύλης να κερδίσει χρόνο αποφεύγοντας την σύγκρουση με τη Ρωσία.

Ο σουλτάνος όμως δεν έχει ξεχάσει τους επαναστάτες, δεν αποσύρει τα στρατεύματα του και προσπαθεί να κερδίσει χρόνο για την αναδιοργάνωσή του. Την περίοδο αυτή Αυστρία και Αγγλία μαζί πιέζουν την Πύλη για ειρηνική διευθέτηση του Ελληνικού ζητήματος γιατί ανησυχούν. Τι είναι αυτό που τους ανησυχεί; Ο Κάρολος Ι΄, βασιλιάς της Γαλλίας, που έχει επιστρέψει στο θρόνο του από το 1824, βρίσκεται κοντά σε μια Γαλλορωσική συμφωνία παρέμβασης υπέρ της Ελλάδας.

Η Αγγλική κυβέρνηση διαβλέποντας τον κίνδυνο να παραμερισθεί, υπογράφει στις **16 Ιουνίου του 1827 την τριπλή συνθήκη του Λονδίνου.** Ο πολιτικός διαχωρισμός μεταξύ Ελλάδας -Τουρκίας θα είναι απόλυτος, η Ελλάδα δεν θα είναι πλέον εξαναγκασμένη σε υποτέλεια φόρου. Η Πύλη θα πρέπει να απαντήσει μέσα σε ένα μήνα από την επίδοση της συνθήκης, μετά την παρέλευση της προθεσμίας, οι συνυπογράφωντες δυνάμεις θα επιβάλουν ακόμα και με τη βία την ανακωχή στους εμπλεκόμενους. Η επίδοση θα γίνει στις 16 Αυγούστου, Ο σουλτάνος θα μείνει αμετακίνητος και ζητά από τον Μεχμέτ Αλή να στείλει άλλες 4.000 άντρες στο Μοριά, για να αποτελειώσει την επανάσταση, υπολογίζοντας στην κακή συνεννόηση των τριών δυνάμεων.

Προβλέποντας οι δυνάμεις την αρνητική απάντηση του σουλτάνου, είχαν ήδη στείλει πλοία στα Ελληνικά παράλια. Τα Αγγλικά καράβια έφτασαν πρώτα στο Ναβαρίνο, διοικούμενα από τον ναύαρχο Κόδριγκτον, στη συνέχεια κατέπλευσε και η Γαλλική μοίρα του ναυάρχου Δεριγνύ. Οι δύο ναύαρχοι αρχίζουν διαπραγ-

²⁶ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 301.

²⁷ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 301.

²⁸ Πρωτόκολλο της Πετρούπολης, σε αυτό προσχώρησε αργότερα και η Γαλλία. Η Αυστρία και Πρωσία το αρνήθηκαν. Πρόκειται για τη μυστική συμφωνία των υπογραφόντων δυνάμεων για την εγγύηση τους προκειμένου η Ελλάδα να καταστεί ανεξάρτητη.

ματεύσεις με τον Ιμπραήμ για ανακωχή και όταν κατέφθασε και ο Ρωσικός στόλος υπό το ναύαρχο Χέυδεν, αποφάσισαν να περάσουν στις 20 Οκτωβρίου μέσα στον κόλπο και να απαιτήσουν την εφαρμογή της συνθήκης. Μετά από τριώρη ναυμαχία²⁹ ο Τουρκοαιγυπτιακός στόλος βυθίζεται και χάνουν 6.000 άνδρες, στην Ελλάδα επικρατούν πανηγυρισμοί, αλλά στην πραγματικότητα βρίσκονται ακόμα στο έλεος της θηριωδίας του Ιμπραήμ.

Την ίδια όμως περίοδο η Ρωσία υπέτασσε την Περσία και άνοιγε τον δρόμο του προς τις Ινδίες, μοναδικό εμπόδιο η άρρωστη Οθωμανική αυτοκρατορία. Ήταν θέμα χρόνου για τον Νικόλαο να περάσει τον Προύθο και να ανοίξει τον δρόμο προς τις θερμές θάλασσες. Το γεγονός της άρνησης του Σουλτάνου να απομακρύνει τον Ιμπραήμ από το Μοριά, αλλά και της διακοπής των σχέσεων του τσάρου με την πύλη, οδήγησαν στις πολεμικές αναμετρήσεις με την Τουρκία. Αυτό δεν μπορούσε να το επιτρέψει η Αγγλία, που θεωρούσε, όπως προανέφερα, υψίστης σημασίας την κατοχή της θαλάσσιας οδού Δύσης - Ανατολής. Η Γαλλία επίσης ενδιαφερόταν να συγκρατήσει τις ανησυχητικές φιλοδοξίες της Ρωσίας, που ενσαρκώνονταν με τις επιθετικές ενέργειες στη Μολδοβλαχία. Έτσι οι δύο δυνάμεις προχώρησαν σε διμερή συμφωνία άμεσης απομάκρυνσης του Ιμπραήμ από το Μοριά, που επισημοποιήθηκε με την υπογραφή του πρωτοκόλλου της 19^{ης} Ιουλίου³⁰.

Ο ρόλος αυτός ανατέθηκε στην Γαλλία που με 14.000 άνδρες στις 29 Αυγούστου αποβιβάζεται στο Μοριά. Στις 9 Σεπτεμβρίου μετά από συμφωνία Γάλλων και Ιμπραήμ, ο τελευταίος εγκαταλείπει την Πελοπόννησο. Σε διάστημα λίγων ημερών όλα τα οχυρά παραδόθηκαν πάλι στην Ελλάδα. Το φθινόπωρο του 1828 στον Πόρο συναντιόνται οι πρέσβεις των τριών δυνάμεων με τον κυβερνήτη Καποδίστρια, προκειμένου να οριοθετηθεί το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος, που όμως ακόμα δεν είχε συναινέσει σε αυτό επίσημα ο Σουλτάνος. Στις 12 Δεκεμβρίου υπογράφεται στο Λονδίνο το υπόμνημα στο οποίο ορίζονται τα όρια τα Ελλάδας όπως φαίνεται στο χάρτη 1 και στις 22 Μαρτίου του 1829 υπογράφεται **το Πρωτόκολλο του Λονδίνου³¹ με το οποίο το Ελληνικό κράτος θα είναι αυτόνομο, αλλά φόρου υποτελής στον Σουλτάνο.**

Παράλληλα όμως το ίδιο χρονικό διάστημα μαίνονται οι μάχες στις παραδουναβίες περιοχές, όπου οι Τουρκικές δυνάμεις έχουν κάποιες επιτυχίες. Αυτό οδηγεί τον Σουλτάνο σε αδιαλλαξία στην αποδοχή των πρωτοκόλλων του Λονδίνου και αντιπροτείνει μόνο αμνηστία στην περιοχή. Η απρόσμενη όμως νίκη των Ρώσων στο μέτωπο και η είσοδός τους στην Αδριανούπολη στις 14 Αυγούστου του 1829, οδήγησαν τον Σουλτάνο στην υπογραφή της συνθήκης της Αδριανούπολης³² στις 14 Σεπτεμβρίου, όπου το Ελληνικό κράτος καθίσταται ανεξάρτητο.

Την περίοδο αυτή τα Ελληνικά συμφέροντα συνέπιπταν με τα Αγγλικά και

²⁹ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 307.

³⁰ Πρωτόκολλο συμφωνίας απομάκρυνσης των Αιγυπτιακών δυνάμεων από το Μοριά. ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 308.

³¹ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 312.

³² Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Αδριανούπολης η Οθωμανική Αυτοκρατορία για πρώτη φορά αναγνωρίζει την ύπαρξη ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους . ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 312.

Γαλλικά, που δεν ήθελαν ένα ημιανεξάρτητο Ελληνικό κράτος σε Ρωσική επιρροή. Οι παραπάνω αποφάσεις των τριών δυνάμεων, καθώς και η αποδοχή του Σουλτάνου οδήγησαν στην συνολική υπογραφή των πρωτοκόλλων στις 3 Φεβρουαρίου του 1830³³, όπου η Ελλάδα τελικά υποχρεώθηκε να πληρώσει αποζημίωση στο Σουλτάνο αντί φόρου υποτέλειας και καθίσταται πλήρως ανεξάρτητη με αναγνωρισμένα σύνορα.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η Ελλάδα ανεξαρτητοποιήθηκε λίγο πολύ παρά την θέληση των Μεγάλων Δυνάμεων και εξαιτίας της αντιπαλότητάς των συμφερόντων τους στην περιοχή. Έτσι το 1830 βρίσκει την Οθωμανική αυτοκρατορία διαμελισμένη να υποχωρεί στα Βαλκάνια, στη θέση της να ανεξαρτητοποιούνται, Ελλάδα, Σερβία και Βουλγαρία, που όμως βρίσκονται υπό την επιρροή των τριών μεγάλων δυνάμεων και η καθεμιά να υπολογίζει στην καλύτερη θέση της στο Ανατολικό Ζήτημα.

Από το 1830-1913 Ανταγωνισμός των Μ. Δυνάμεων

Η ανακήρυξη της Ελληνικής ανεξαρτησίας, η ανάληψη της ευθύνης για τη συγκρότηση του κράτους από τον Ι. Καποδίστρια, καθώς και η δολοφονία του, έφεραν στην Ελλάδα τον Όθωνα για να κυβερνήσει ως απόλυτος μονάρχης. Στα πρώτα του βήματα το νεοσύστατο Ελληνικό Βασίλειο θα προσανατολισθεί προς την κατεύθυνση της απελευθέρωσης των αλύτρωτων τουρκοκρατούμενων Ελλήνων, ως βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία ισχυρού Ελληνικού κράτους.

Βασικός εκφραστής αυτής της πολιτικής ήταν ο Ι.Κωλέτης, ο οποίος διετέλεσε πρώτος εκλεγμένος πρωθυπουργός της Ελλάδας και ο οποίος στην αγόρευση του της 14ης Σεπτεμβρίου 1844 στην Ελληνική βουλή θα χαρακτηρίσει **Μεγάλη Ιδέα**³⁴ την υποχρέωση του Ελληνικού κράτους, για απελευθέρωση των αλύτρωτων Ελλήνων από τον Τουρκικό ζυγό.

Δεύτερος αλλά σημαντικότερος εκφραστής ο Μάρκος Ρενιέρης³⁵, που με τη δράση του, κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να επαναποκτήσει η Ελλάδα την κυριαρχία στο χώρο που εκείνος θεωρούσε **ζωτικό για τα εθνικά συμφέροντα, το Αιγαίο Πέλαγος**. Έτσι λοιπόν η προσπάθεια αυτή για την ανασυγκρότηση του Ελληνικού κράτους μέσα από την απελευθέρωση των ακόμα Τουρκοκρατούμενων περιοχών του Ελληνισμού, εντάσσεται μέσα σε ένα ευρύτερο στρατιωτικό, πολιτικό, οικονομικό, και κοινωνικό πρόγραμμα που θα μείνει γνωστό ως Μεγάλη Ιδέα.

Ο Μάρκος Ρενιέρης, λαμβάνοντας τη σκυτάλη της στρατηγικής ναυτικής σκέψης από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη, θα καταστήσει την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας αιχμή του δόρατος αυτής της προσπάθειας αξιοποίησης του θαλάσσιου παράγοντα, φιλοδοξώντας να αναλάβει το αναπτυξιακό πρόγραμμα της εμπορικής και επιβατικής ναυτιλίας στο Αιγαίο, ώστε η **απόκτηση της Θαλάσσιας Ισχύος** να συμβάλει στην ώθηση του Ελληνικού προγράμματος για εθνική απο-

³³ Στο πρωτόκολλο του Λονδίνου (1830) καθορίζονται για πρώτη φορά τα σύνορα της Ελλάδας. ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Πρώτο . σελ. 315.

³⁴ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ. Παναγιώτης Μ. Φουράκης .Η Γεωπολιτική της Μεγάλης Ιδέας και το Ανατολικό Ζήτημα. Σελ.90

³⁵ Υποδιοικητής Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας 1861-1869 και Διοικητής 1869-1890.

κατάσταση. Παραμένοντας πιστός στη μακραίωνη παράδοση της θεώρησης του Αιγαίου ως Ελληνική λίμνη, ο Ρενιέρης θα συνειδητοποιήσει την ανάγκη για δημιουργία ναυτιλιακών εταιρειών που θα συμβάλλουν στην ένταξη του Ελληνικού κράτους στο πλευρό των Δυτικών Ναυτικών Δυνάμεων, ως αξιόπιστου συμμάχου³⁶. Η πιο σημαντική από αυτές ήταν η Εταιρεία Ελληνικής Ατμοπλοΐας Σύρου, που θα ιδρυθεί το 1857. Στα πλαίσια της παραπάνω προσπάθειας εντάσσεται και η σύσταση Σχολής Αξιωματικών του Ναυτικού, η οποία επί Τρικούπη θα μετονομαστεί σε Σχολή Ναυτικών Δοκίμων και σκοπό θα έχει την οικονομική διαχείριση και στρατιωτική κυριαρχία στον Ελληνικό θαλάσσιο χώρο.

Η ιδεολογική και πνευματική αυτή πρόθεση του Ρενιέρη αποτυπώνονται στο Δοκίμιο Φιλοσοφίας της Ιστορίας, το οποίο κυκλοφόρησε πρώτα στα Ιταλικά το 1841 και κατόπιν στα Ελληνικά το 1842. Σε αυτό αναφέρει³⁷: «Όπισθεν του πολιτικού της Ανατολής Ζητήματος, υπάρχει το φιλοσοφικόν της Ανατολής Ζήτημα. Η Ελλάς είναι προορισμένη να λύσει και το έν και το άλλο». Βλέπουμε λοιπόν ότι ο **Ρενιέρης είναι ο πρώτος Έλληνας του νεοσύστατου κράτους που και έχει αντιληφθεί το Ανατολικό Ζήτημα στη Γεωπολιτική του διάσταση** σε σχέση με τα εθνικά συμφέροντα, αλλά και οργανώνει την υλοποίηση αυτού του σχεδίου. Αναπτύσσοντας λοιπόν την άποψή του για απαρέγκλιτη θέση της Ελλάδας δίπλα στις χώρες της Δύσης, προσπάθησε να πείσει τις Μεγάλες Δυνάμεις ότι η κατάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν επιβεβλημένη για τα συμφέροντά τους, προσδίδοντας έτσι μια νέα διάσταση στο Ανατολικό Ζήτημα και θεμελιώνοντας ταυτόχρονα σε φιλοσοφικό επίπεδο την Μεγάλη Ιδέα.

Την εποχή αυτή και λόγω της έναρξης του Κριμαϊκού πολέμου, για πρώτη φορά η έως τώρα πολιτική ανταγωνιστικότητα των Μεγάλων Δυνάμεων, στο Ανατολικό Ζήτημα, μεταβάλλεται πλέον σε πολεμική αντιπαράθεση μεταξύ τους προκειμένου η καθεμία να προωθήσει τα συμφέροντά της ή να παρεμποδίσει τα συμφέροντα της άλλης. Στην προκειμένη περίπτωση έπρεπε με κάθε κόστος να αναχαιτισθεί η Ρωσία από το να καταστεί απόλυτα κυρίαρχη της Μαύρης Θάλασσας, ιδιαίτερα μετά και την καταστροφή του Τουρκικού στόλου στη Σινώπη στις 18 Νοεμβρίου του 1953.

Έτσι το τέλος του Κριμαϊκού πολέμου με την συνθήκη της 30 Μαρτίου 1856 στο Παρίσι, βρίσκει τις μεγάλες δυνάμεις να ανακατατάσσονται και να συμφωνούν στην επιβεβαίωση της ουδετερότητας των στενών των Δαρδανελίων, την κήρυξη της ουδετερότητας της Μαύρης Θάλασσας και την ελεύθερη ναυσιπλοΐα στο Δούναβη. Οι Παραδουνάβιες ηγεμονίες της Μολδαβίας και Βλαχίας επανέρχονται στο καθεστώς ανεξαρτησίας υπό την εγγύηση των Δυνάμεων, αλλά το σημαντικότερο αποφασίζουν ομόφωνα το μη διαμελισμό της Τουρκίας ως μια χρυσή τομή στην αναχαίτιση της επιρροής της Ρωσίας στις ορθόδοξες εθνότητες των Βαλκανίων. Με την Σερβία σε Αυστριακή επιρροή, την Ελλάδα σε Αγγλογαλλική, η Ρωσία έμελλε να βρει νέο έρεισμα στην περιοχή με την ανάδειξη της Βουλγαρίας.

³⁶ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ. Παναγιώτης Μ. Φουράκης .Η Γεωπολιτική της Μεγάλης Ιδέας και το Ανατολικό Ζήτημα. Σελ.91

³⁷ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ. Παναγιώτης Μ. Φουράκης .Η Γεωπολιτική της Μεγάλης Ιδέας και το Ανατολικό Ζήτημα. Σελ.91

Κάτω από αυτές τις πολύπλευρες ανταγωνιστικές συνθήκες των μεγάλων δυνάμεων, ο Ρενιέρης προσπάθησε να συμμαχήσει με την Ιταλία, γεγονός που υποστήριξε και η Γαλλία και κατέληξε στην Ελληνο-Ιταλική σύμβαση της 21ης Ιουλίου 1862, όπου διαχωρίστηκε το Ιταλικό Ζήτημα από το Ανατολικό και η απελευθέρωση της Ανατολής θα ολοκλήρωνε τα Ιταλικά πεπρωμένα³⁸. Σκοπός αυτής της συνθήκης ήταν ένα ταυτόχρονο χτύπημα της Οθωμανικής και Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας, όμως η αντίδραση της Αγγλίας που στο μεταξύ είχε πληροφορηθεί τις Ελληνοϊταλικές διαπραγματεύσεις, απέτρεψε την πραγματοποίηση του σχεδίου. Ο φόβος της Αγγλίας, που παρέμεινε προσηλωμένη στη δική της γεωπολιτική προσέγγιση του Ανατολικού Ζητήματος, ήταν μήπως ένα ταυτόχρονο χτύπημα κατά της Οθωμανικής και Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας προκαλούσε την άμεση προώθηση της Ρωσίας προς τις θάλασσες του Νότου. Η πρώτη αντίδραση ήταν η σαφής προειδοποίηση του Όθωνα να διακόψει κάθε συνεννόηση με τους Ιταλούς εθνικιστές, μετά την αγνόηση εκ μέρους του, η Αγγλική πρεσβεία υποδαυλίζοντας παρασκηνιακά τη λαϊκή δυσαρέσκεια προς τον Όθωνα, προκάλεσε εξέγερση η οποία τον ανάγκασε να εγκαταλείψει οριστικά τη χώρα.

Τον Οκτώβριο του 1862 ο πρίγκιπας της Δανίας Γεώργιος αντικαθιστά τον Όθωνα, η τοποθέτηση του τελευταίου συνοδεύεται με την παραχώρηση εκ μέρους της Αγγλίας των Επτανήσων στην Ελλάδα. Οι πραγματικές προθέσεις αυτής της παραχώρησης εντάσσονταν στα πλαίσια της σταθερής γεωπολιτικής θέσης της Αγγλίας στο Ανατολικό Ζήτημα, για τη διατήρηση της ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, **ως μέσο ανάσχεσης της Ρωσικής καθόδου** και σκοπό είχαν να αποπροσανατολίσουν τον Ελληνικό Μεγαλοϊδεατικό προσανατολισμό. Εντούτοις η κίνηση αυτή απέφερε αντίθετα αποτελέσματα αφού ενδυνάμωσε το κίνημα με κύριους εκφραστές τους Επτανήσιους πατριώτες που συμπαρατάχθηκαν στον Ρενιέρη. Το Λονδίνο πίστευε πως η ένταξη των Επτανήσων στην Ελλάδα θα απαιτούσε τόσες προσπάθειες και χρήμα που η μεγάλη ιδέα θα ξεφούσκωνε προσωρινά.

Την ίδια περίοδο ξεκινάει η δρομολόγηση του σχεδίου για τη διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ, η απόφαση αυτή **αναδεικνύει την τεράστια γεωπολιτική σημασία που αποκτούσε το Αιγαίο και ειδικά η Κρήτη**. Έτσι το 1866 θα ξεσπάσει η πλέον αιματηρή Κρητική επανάσταση, την οποία θα καθοδηγήσει και θα στηρίξει ο καταγόμενος από τα Ρούμετα Χανίων, Ρενιέρης, αναλαμβάνοντας τον εφοδιασμό της μεγαλονήσου.

Ο σταθερός προσανατολισμός της Ελλάδας στη Δύση, θα οδηγήσει τις Μεγάλες Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία) στη συνειδητοποίηση του σημαντικού γεωπολιτικού ρόλου που θα μπορούσε να παίξει η Ελλάδα στο μέλλον ως περιφερειακή δύναμη. Ο βασικός προβληματισμός ήταν **κάτά πόσο η Ελλάδα θα μπορούσε να αντικαταστήσει την καταρρέουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία** στο ρόλο της ανάσχεσης της Ρωσικής καθόδου προς τις θερμές θάλασσες. Την ιδέα αυτή ενίσχυσε ο Βουλγαρικός εθνικισμός που υποστηρίζονταν δυναμικά από τη Ρωσία, αλλά και η διαφαινόμενη Ελληνική αντίδραση στην παραχώρηση των αλύτρω-

³⁸ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ. Παναγιώτης Μ. Φουράκης .Η Γεωπολιτική της Μεγάλης Ιδέας και το Ανατολικό

των Ελληνικών περιοχών στις Βουλγαρικές βλέψεις.

Τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο διαδραματίζονται στην κεντρική Ευρώπη σημαντικότερες ανακατατάξεις που θα επηρεάσουν τόσο την εξέλιξη του Ανατολικού Ζητήματος όσο και την Μεγάλη Ελληνική Ιδέα. Η Γερμανία καθοδηγούμενη από τον Μπίσμαρκ ομοσπονδοποιείται και απειλεί την Γαλλική κυριαρχία στην Ευρώπη, που γρήγορα καταλήγει σε Γαλλογερμανικό πόλεμο. Με την ήττα των Γάλλων ξεκινάει μια νέα περίοδος στο Ανατολικό Ζήτημα, αφού στη σκακιέρα του παιχνιδιού τοποθετείται μία ακόμη Μεγάλη Δύναμη, η Πρωσική Γερμανία. Η Ρωσία απαλλαγμένη από τη Γαλλική πίεση, βρίσκει την κατάλληλη ευκαιρία και δηλώνει τη μονομερή ακύρωση της συνθήκης³⁹ των Παρισίων του 1856, τόσο για τις υποχρεώσεις της στη Μαύρη Θάλασσα, όσο και για τις παραδουνάβιες περιοχές.

Η αντίδραση της Αγγλίας είναι άμεση και αναγκάζει τη Ρωσία να προσέλθει στο Λονδίνο, όπου θα εξετάζονταν η Ρωσική εγκύκλιος, από όλα τα υπογράφοντα μέρη της συνθήκης των Παρισίων. Έτσι το 1871 υπογράφεται η σύμβαση σύμφωνα με την οποία καταργείται η ουδετερότητα της Μαύρης Θάλασσας και η Ρωσία αρχίζει να εξοπλίζεται σε πολεμικά πλοία και να ανορθώνει τη Σεβαστούπολη, αποκτώντας πλήρη κυριαρχία σε αυτή. Η Γερμανία αντίστοιχα προσπαθεί μετά την νίκη της επί της Γαλλίας να απειλεί την Αυστρία και να δείχνει τις βλέψεις της για επιρροή προς τις παραδουνάβιες περιοχές και καταλήγουν μεταξύ τους στη συμφωνία του Βερολίνου το 1872, για διατήρηση των συνόρων της Ευρώπης και να επιλύσουν από κοινού το Ανατολικό Ζήτημα.

Στη συνέχεια η Ρωσία διαβλέποντας την πλεονεκτική της θέση, αλλά και την Ελληνική προσκόλληση στη Δύση, ξεκίνησε τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1877, υποστηρίζοντας τη μεγάλη Βουλγαρική ιδέα που άνοιγε το δρόμο της για το Αιγαίο. Το τέλος του πολέμου βρίσκει με τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου⁴⁰ ενισχυμένη τη Βουλγαρία και τη Ρωσία να έχει εκπληρώσει τους γεωπολιτικούς της στόχους. Αυτό ήταν αδύνατο να γίνει δεκτό από τις Μεγάλες Δυνάμεις και ιδιαίτερα της Αγγλίας που αντέδρασε άμεσα, οδηγώντας τη Ρωσία σε νέα συνθήκη στις 13 Ιουλίου, όπου η Βουλγαρία χάνει τη Μακεδονία, τη Δυτική Θράκη και την Ανατολική Ρωμυλία. **Η συνεπής γεωπολιτική θέση της Ελλάδας θα της επιδικάσει μέρος της Άρτας και την Θεσσαλία, το σημαντικότερο όμως είναι ο επαναπροσδιορισμός του Ανατολικού Ζητήματος υπέρ της Ελλάδος, εκ μέρους των Δυτικών Δυνάμεων.**

Η Ελλάδα ενισχυμένη οικονομικά από τις νέες επενδύσεις και το εμπόριο με τη Μαύρη Θάλασσα και έχοντας Πρωθυπουργό τον Χ. Τρικούπη, βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση για ανασυγκρότηση και υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας. Η πολιτική κρίση όμως σε συνδυασμό με την Κρητική επανάσταση του 1896, οδηγεί τη χώρα σε σύγκρουση με την Οθωμανική αυτοκρατορία το 1897. Η αποτυχία των Οθωμανών να ενισχύσουν την Κρήτη με στρατό, παρακωλυόμενοι από τις Ελληνικές ναυτικές δυνάμεις και η απόβαση Ελληνικών Δυνάμεων σε αυτή, οδηγεί στην επιτήρηση της Κρήτης και από τις έξι Μεγάλες Δυνάμεις και πίεση προς την

³⁹ Εγκύκλιος Γκορτσακώφ 29 Οκτ. 1870: βάση αυτής η Ρωσία διακήρυξε, την αποδέσμευσή της των όσων υπέγραψε στη συνθήκη των Παρισίων του 1856.

⁴⁰ Συνθήκη Αγίου Στεφάνου 3 Μαρτίου 1878.

Ελλάδα για αποχώρηση. Οι μυστικές συμφωνίες Βουλγάρων και Σέρβων με την Τουρκία, αλλά και η οργάνωση της Τουρκίας από τη Γερμανία της επιτρέπουν να συγκεντρώσει τις δυνάμεις της εναντίον της Ελλάδας. Η ήττα στο Θεσσαλικό μέτωπο είναι αναπόφευκτη, οι Μεγάλες Δυνάμεις θα πιέσουν για συνθηκολόγηση και την 9^η Νοεμβρίου 1897, η Κρήτη αυτονομείται, η Ελλάδα ξαναπαίρνει την Θεσσαλία, αλλά υποχρεώνεται να καταβάλει στην πύλη υψηλή αποζημίωση που την οδηγεί σε πτώχευση.

Την περίοδο αυτή και κατά τη διάρκεια της Κρητικής επανάστασης, εμφανίζεται ένας νέος πολιτικός ο Ελευθέριος Βενιζέλος, για τον οποίο θα πεί ο Champerelain το 1886, σε απάντηση προς το Ρενιέρη για βοήθεια προς την επαναστατημένη Κρήτη: **Με άντρες σαν και αυτούς που με επισκέφτηκαν εχθές, δεν θα πρέπει να φοβάστε ότι η Κρήτη δεν θα απελευθερωθεί από τους Τούρκους**⁴¹. Μέσα από τις απογοητεύσεις του 1897, την πολιτική κρίση που επακολούθησε, ίδρυσε τον **Στρατιωτικό Σύνδεσμο** που οδήγησε στην επανάσταση στο Γουδί το 1909. Ο Βενιζέλος απάλλαξε την Ελλάδα από την πολιτική αναρχία, αποκατάστησε την ειρήνη ανάμεσα στα κόμματα, αναβάθμισε τη βασιλική εξουσία με συνταγματική αναθεώρηση, αλλά και οργάνωσε τον στρατό με τον στρατηγό Ευνού⁴². Επανέφερε ουσιαστικά στην Ελλάδα την Μεγάλη Ιδέα που είχε εγκαταλειφθεί μετά την ήττα του 1897.

Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία αντίστοιχα επικρατεί πολιτική αναταραχή, εμφανίζεται το κίνημα των Νεοτούρκων, που υποστηρίζονται από τη Γερμανία για στρατιωτική οργάνωσή της. Οι εξελίξεις οδηγούν την Τουρκία σε σύγκρουση με την Ιταλία το 1912 και την απώλεια της Τρίπολης μετά την ήττα τους. Τα Βαλκανικά κράτη πλέον μετά την συμφωνία της 13^{ης} Μαρτίου 1912⁴³, ξεκίνησαν τον πόλεμο που έμελλε να εξελιχθεί σε αγώνα δρόμου των τριών συμμάχων για απόκτηση της Θεσσαλονίκης. **Η Ελλάδα έχοντας οργανώσει τις δυνάμεις της εξοπλιζόμενη με πολεμικά πλοία, μεταξύ των οποίων και το Γ. Αβέρωφ, απέκτησε ναυτική υπεροπλία στο Αιγαίο.** Αποτέλεσμα είναι να βγει νικηφόρα από τον Βαλκανικό πόλεμο, αλλά και να ικανοποιήσει την Μεγάλη Ιδέα, αποκτώντας τη Μακεδονία και τη Θεσσαλονίκη.

Η σταθερή πορεία της Ελλάδας στους γεωπολιτικούς της στόχους, η προσήλωσή της στη συμμαχία τόσο της Αγγλίας όσο και της Γαλλίας, θα την οδηγήσουν στις πιο πάνω επιτυχίες της αλλά και στην αποδοχή εκ' μέρους των Δυτικών της συμμάχων ως της εγγυήτριας δύναμης στην περιοχή. **Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Άγγλου πρωθυπουργού Λούδ Τζωρτζ για την Ελλάδα: «Οι Έλληνες είναι ο λαός του μέλλοντος στην Ανατολική Μεσόγειο.** Είναι καλοί ναυτικοί, θα αναπτύξουν ναυτική δύναμη, θα κατέχουν τα σημαντικότερα νησιά της Ανατολικής Μεσογείου. Καλύπτουν τα πλευρά των συγκοινωνιών μας μέσω της διώρυγας του Σουέζ. Έχουν έντονο το συναίσθημα της ευγνωμοσύνης και αν εμείς είμαστε σταθεροί φίλοι της Ελλάδας κατά την περίοδο της εθνικής της επέκτασης, η Ελλάδα θα αποτελέσει μια από τις διασφαλίσεις χάρη στις ο-

⁴¹ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ. Παναγιώτης Μ. Φουράκης. Η Γεωπολιτική της Μεγάλης Ιδέας και το Ανατολικό Ζήτημα. Σελ.94. Ο Ε. Βενιζέλος ηγείτο επιτροπής φοιτητών εκπροσώπων των Κρητών της Αθήνας, προκειμένου να εξηγήσει στον Champerelain το Κρητικό Ζήτημα.

⁴² Ιωσήφ Ευνού: Αρχηγός Στρατιωτική Εκπαιδευτικής Αποστολής προς την Ελλάδα μετά το 1909.

⁴³ Μυστική συμφωνία Σερβίας, Βουλγαρίας Ελλάδας και Μαυροβουνίου, για ταυτόχρονη επίθεση κατά της Τουρκίας. Η συνθήκη επικρότησε η Ρωσία, που δεσμεύτηκε να παρεμποδίσει την Αυστρία σε περίπτωση καθόδου της προς τα Βαλκάνια.

ποίες μπορούν να διατηρηθούν οι βασικές εσωτερικές γραμμές συγκοινωνίας της Βρετανικής Αυτοκρατορίας⁴⁴».

Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος - Η Μεγάλη Ιδέα

Το τέλος των Βαλκανικών πολέμων, βρίσκει μεγάλη ηττημένη την Οθωμανική Αυτοκρατορία, αλλά μεγαλύτερα ηττημένο μεταξύ των συμμάχων τη Βουλγαρία. Η Ελλάδα έχει αποκτήσει τη Θεσσαλονίκη και έχει περιορίσει τη Σλαβική κάθοδο στο Αιγαίο. Όμως το 1854 ο Γάλλος διπλωμάτης και μηχανικός Κόμης "Φερδινάνδος Λεσσέπς" που κέντρισε το ενδιαφέρον του Αντιβασιλέα της Αιγύπτου Σαΐντ Πασά παίρνει την εντολή της κατασκευής (διάνοιξης) και ξεκινάει το έργο. Το 1858 η συσταθείσα κατασκευαστική εταιρεία καταφέρνει την συνυπογραφή συμβολαίου για 99 χρόνια εκμετάλλευσης και στη συνέχεια την παραχώρησή της στην Αίγυπτο. Και έτσι φθάνουμε στις 25 Απριλίου του 1869 όπου και ολοκληρώνεται η διάνοιξη και στις 17 Νοεμβρίου 1869 δίνεται ελεύθερη στην ναυσιπλοΐα όπου και πραγματοποιούνται τελικά τα επίσημα εγκαίνια.

Η εγκαινίαση από το 1869 της Διώρυγας του Σουέζ έχει σημαδέψει τη Μεσόγειο και το Αιγαίο ως νέο πεδίο ανταγωνισμού των Μεγάλων δυνάμεων. Επιπλέον η εναπομένουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία ιδιαίτερα από την Μικρά Ασία έως την Ανατολή, αποτελεί την εναλλακτική οδό προς τις Ινδίες. Ο οικονομικός ανταγωνισμός, ιδιαίτερα Γερμανίας και Γαλλίας, για επενδύσεις στην σιδηροδρομική γραμμή σύνδεσης Ανατολής Δύσης, έχει νέα επίπτωση στο Ανατολικό Ζήτημα.

Έτσι η Γερμανία και η Αυστροουγγαρία εμποδίζονται από τη Σερβία και τη Βουλγαρία προκειμένου να πλησιάσουν τη σύμμαχο Τουρκία, η Ρωσία ελέγχει τη Μαύρη θάλασσα, αλλά όχι πλήρως τα Δαρδανέλια και φυσικά δεν έχει πρόσβαση στο Αιγαίο. Η Γαλλία κατέχει σημαντικά τμήματα της Βορείου Αφρικής και επομένως μερίδιο ελέγχου στη Μεσόγειο μαζί με την Αγγλία, που κυριαρχεί στην περιοχή με το έλεγχο τόσο της Αιγύπτου, όσο και του συνόλου της Μ. Ανατολής. Οι διαρκείς όμως πόλεμοι της Γαλλίας σε όλα τα μέτωπα την έχουν εξασθενήσει οικονομικά εις βάρος των νέων ανταγωνιστών Γερμανών που εξοπλίζονται δυναμικά, αλλά και δεν κρύβουν τις αναθεωρητικές τους τάσεις προς την Σερβία που αποτελεί εμπόδιο. Η αφορμή δεν αργεί να δοθεί και ο οικονομικός ανταγωνισμός μετατρέπεται πλέον σε πολεμική σύγκρουση, που όμως λόγω των συμμαχιών θα πάρει παγκόσμια έκταση.

Πρώτη η Αυστρία μετά τη δολοφονία στο Σεράγεβο του Αρχιδούκα Φερδινάνδου, διαδόχου της Αυστροουγγαρίας, κηρύττει τον πόλεμο κατά της Σερβίας και της επιτίθεται. Η Ρωσία παρεμβαίνει αφού είναι αδύνατο να δεχτεί απώθησή της προς την Ασία και της συμπαραστέκονται συμμαχικά Αγγλία, Γαλλία και Ιταλία. Η Γερμανία δεν μπορεί να μείνει αμέτοχη και κηρύττει τον πόλεμο στη Ρωσία και Γαλλία, η Αγγλία πιστή στις συμμαχικές της υποχρεώσεις, μπαίνει στον πόλεμο που στην Ευρώπη αντίπαλοι πια είναι δύο ευρείες συμμαχίες.

Ενώ οι μάχες μαίνονται άγρια στα ανατολικά και δυτικά μέτωπα, μεταξύ Γερ-

⁴⁴ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ. Παναγιώτης Μ. Φουράκης .Η Γεωπολιτική της Μεγάλης Ιδέας και το Ανατολικό Ζήτημα. Σελ.94.

μανών - Γάλλων και Γερμανών – Ρώσων, οι Αυστροούγγροι μετά τις αρχικές τους επιτυχίες ανακόπτονται από του Σέρβους και επιστρέφουν στις αρχικές τους θέσεις. Η Βουλγαρία τον πρώτο χρόνο του πολέμου, δεν έχει πάρει μέρος ανοιχτά υπέρ κάποιας συμμαχίας, περιμένει πριν κάνει τα λάθη των προηγούμενων ετών, ώστε να έχει περισσότερα οφέλη. Έτσι το δεύτερο χρόνο αντιλαμβάνεται ότι το συμφέρον της είναι με την Γερμανία, αφού η Αντάντ⁴⁵ και η Ελλάδα δεν της επέτρεψαν να πραγματοποιήσει τα σχέδιά της. Η Βουλγαρία απαίτησε όλη τη Μακεδονία ως αντάλλαγμα για τη συμμετοχή της στον πόλεμο, που της το αρνήθηκε η Αντάντ, αλλά της το υποσχέθηκε η Γερμανία μαζί με την πλήρη κυριαρχία των Βαλκανίων. Το δίλλημα ήταν πραγματικά άνισο και η Βουλγαρία μπαίνει στον πόλεμο στο πλευρό της Γερμανικής συμμαχίας και ως κύριος αντίπαλος της **Μεγάλης Ελληνικής Ιδέας**⁴⁶.

Η συμμαχία αυτή αιφνιδιάζει τους Σέρβους που προδομένοι δεύτερη φορά από τους Βούλγαρους, δέχονται επίθεση από το Νότο και ταυτόχρονα τη σφοδρή Γερμανική επίθεση από Βορά που τους περικύκλωσε, οι Σέρβοι υποχωρούν και αντιστέκονται μόνο στα βουνά για να σωθούν. Το 1916 βρίσκει τη Γερμανική συμμαχία κυρίαρχη στα Βαλκάνια, αλλά να μην μπορεί να προχωρήσει κανένα άλλο μέτωπο.

Η Τουρκία αντίστοιχα, ήδη εξαρτώμενη οικονομικά και στρατιωτικά από την Γερμανία, μπαίνει στον πόλεμο κατά της Αντάντ και ανοίγει μέτωπα τόσο στη Ρωσία, όσο και στην Ανατολή με την Αγγλία. Η Ελλάδα φαίνεται να πιέζεται από τους συμμάχους να πάρει μέρος στον πόλεμο, προκειμένου να υπερασπίσει τα συμφέροντά της στα Βαλκάνια, αλλά και της Αντάντ.

Θα περίμενε κανείς αυτή να είναι η πιο εύκολη απόφαση για την Ελλάδα και η φυσιολογική ροή να την οδηγούσε στο πλευρό της Αντάντ, όμως **η απόφαση του βασιλιά Κωνσταντίνου να παραμείνει ουδέτερος αποτέλεσε ίσως το τραγικότερο λάθος στην ιστορία μας**, που οδήγησε και τη χώρα στις μετέπειτα περιπέτειες της. Έτσι η Θεσσαλονίκη βρίσκεται να προστατεύεται από συμμαχικά στρατεύματα και η Ελλάδα διχασμένη μετά την ρήξη του Βενιζέλου με τον Βασιλιά, να έχει δύο κυβερνήσεις των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης.

Την περίοδο αυτή διαδραματίζονται κοσμοϊστορικές αλλαγές στην Ρωσία, με την επανάσταση των Μπολσεβίκων να αλλάζει την ισορροπία δυνάμεων πρόσκαιρα στην περιοχή. Η νέα αρχή της Ρωσίας θα παραμείνει πιστή στους συμμάχους και μολονότι αρχικά θα φανεί ανέτοιμη, στη συνέχεια θα εξαναγκάσει την Γερμανία στο Μπερστ-Λιτοφσκ⁴⁷, σε συνθηκολόγηση. Η Ρωσία θα ανακοινώσει στη συμμαχία ότι δεν έχει βλέψεις για την Κωνσταντινούπολη και δεν θα ακολουθήσει την προσπάθεια. Το γεγονός αυτό αλλάζει το σκηνικό στο Ανατολικό Ζήτημα, αφού η Αντάντ βρίσκεται ξαφνικά να μην ξέρει τι να κάνει την Θράκη και τα στενά χωρίς την πιστή σύμμαχο Ελλάδα.

⁴⁵ Συμμαχία, Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας και μετέπειτα και Ιταλίας κατά της συμμαχίας Αυστροουγγαρίας και Γερμανίας κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

⁴⁶ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Δεύτερο . σελ. 334.

⁴⁷ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Edouard Driault. Μέρος Δεύτερο . σελ. 346.

Αντίθετα ο Κωνσταντίνος μη κατανοώντας το Ανατολικό Ζήτημα προχωράει σε ύποπτες διαβουλεύσεις με Γερμανούς και Βουλγάρους, γεγονός που οδηγεί το Βενιζέλο, το ναύαρχο Κουντουριώτη και το στρατηγό Δαγκλή, να σχηματίσουν κυβέρνηση **Εθνικής Σωτηρίας** με έδρα τη Θεσσαλονίκη και συντάσσεται στον πόλεμο με το πλευρό της Αντάντ, προσπαθώντας να περισώσει ότι ήταν ακόμα δυνατό. Ο Κωνσταντίνος προσπάθησε να αντιδράσει στη συμμαχική επιρροή και αρνούμενος να αφοπλίσει τα στρατεύματά του, έβαλε κατά των Γαλλικών αγημάτων που είχαν αποβιβάσει στον Πειραιά και βάδισαν προς την Αθήνα. Αυτή ήταν η ενέργεια που οδήγησε τον Ύπατο Αρμοστή της Αντάντ τον Σαρλ Ζονάρ, να προχωρήσει σε ενέργειες που τον Ιούνιο του 1917, να πετύχουν την εκθρόνιση του Κωνσταντίνου. Η κυβέρνηση **Εθνικής Σωτηρίας** εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και ενίσχυσε ακόμα περισσότερο πλέον το μέτωπο στη Θεσσαλονίκη⁴⁸.

Την Άνοιξη του 1917 η είσοδος των Ηνωμένων Πολιτειών στον πόλεμο στο πλευρό της ANTANT, θα αλλάξει δραματικά την ισορροπία δυνάμεων στην Ευρώπη, και θα επιτρέψει τη νέα αυτή δύναμη να παίξει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του Ανατολικού Ζητήματος. Η υπεροχή δυνάμεων της ANTANT, θα οδηγήσει τη συμμαχία σε νίκες σε όλα τα Ευρωπαϊκά μέτωπα, και σε συρρίκνωση των αντίστοιχων Γερμανικών θέσεων.

Η στροφή του Βενιζέλου, όχι μόνο διέσωσε την Μεγάλη Ελληνική Ιδέα, αλλά φαίνεται να την οδήγησε στην ολοκλήρωσή της, αφού ο Ελληνικός στρατός στο πλευρό των συμμάχων κατέλαβε την Θράκη και μέρος των Στενών. Το Αβέρωφ μπήκε στο Βόσπορο το 1919 και μετά από 466 χρόνια κυμάτισε ξανά η Ελληνική σημαία στην Κωνσταντινούπολη. Οι σύμμαχοι κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη και βρέθηκαν σε δίλημμα για το τι θα την έκαναν, οι Ελληνικές δυνάμεις αποβιβάστηκαν το Μάιο του 1919 στη Σμύρνη, μετά τη σύμφωνη συμμαχική γνώμη και ξεκίνησαν οχυρωματικά έργα της ευρύτερης περιοχής. Το Μεγαλοϊδεατικό όραμα ολοκληρώνεται, ενοποιώντας γεωστρατηγικά τις δύο πλευρές του Αιγαίου χώρου.

Ακολούθησε η Μικρασιατική καταστροφή για την οποία πρέπει να τονιστεί ότι από στρατηγική άποψη, ο μόνος που δεν φέρει ευθύνη για αυτή είναι ο Βενιζέλος για δύο λόγους. Πρώτον, διότι σε τηλεγραφική εντολή του στις 12 Ιουνίου 1920 προς τον αρχιστράτηγο του εκστρατευτικού σώματος Μικράς Ασίας Λ. Παρασκευόπουλο, ζητούσε τη μη προέλαση του Ελληνικού στρατού προς τα Ανατολικά: «**Ελπίζω ότι, όταν καλύψετε ασφαλώς κατοχήν και προέλασίν μας προς Βοράν, κατά κινδύνου επιθέσεως δια των δύο σιδηροδρομικών γραμμών Κατσαμπά και Αϊδινίου, να κρίνητε επιβεβλημένον όπως μη προελάσωμεν προς Ανατολάς. Εχθρός έχει κάθε συμφέρον όπως μας παρασύρει εις τοιαύτην προέλασιν. Αλλά ημείς έχομεν αντιθέτως συμφέρον ίνα μη επεκτείνωμεν γραμμήν συγκοινωνίας ίνα μη αδυνατήται αύτη και ίνα μη επεκτείνωμεθα εν μέσω αλλοεθνών κατά μεγάλη πλειοψηφία πληθυσμών. Δεν γνωρίζω αν κρίνητε αναγκαία, κατάληψιν Φιλαδελφείας ή αρκεστήτε εις κατοχήν της Δυτικώς ταύτης ορεινής γραμμής ήτις προσφέρεται άριστα προς άμυναν. Αλλά ελπίζω ίνα διόλου παρασυρθήτε πλέον ανατολικώς Φιλαδελφείας και Κιόση επι της σιδηροδρομικής γραμμής Αϊδι-**

⁴⁸ Η Ελλάδα από τον Σεπτέμβριο του 1916 είχε παρατάξει στο Στρυμόνα στο πλευρό των συμμάχων 10 Μεραρχίες.

νίου⁴⁹.

Δεύτερον, διότι μετά από εντολή του Βενιζέλου, ειδικό κλιμάκιο της Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στρατού προέβη στο σχεδιασμό οχυρωματικών έργων, περιφερειακά της Σμύρνης και κατά μήκος του Ερμού ποταμού στο Βορά μέχρι το ύψος της Μαγνησίας και στη συνέχεια στο Νότο ώστε να περικλείουν όλη τη χερσόνησο. Το σχέδιο όμως οχύρωσης της Σμύρνης θα εγκαταλειφθεί από τους Κωνσταντινικούς μόλις καταλάβουν την εξουσία. Η γεωστρατηγική σκέψη του Βενιζέλου ήταν βασισμένη πάνω στην **ναυτική υπεροχή**, που θα μπορούσε να υποστηρίξει την γραμμή άμυνας της Σμύρνης, αλλά και επειδή δεν αντιτίθετο στη συμμαχική βούληση, σύμφωνα με η συνθήκη των Σεβρών ⁵⁰.

Στο σημείο αυτό το Ανατολικό Ζήτημα ίσως είχε πάρει την πλεονεκτικότερη τροπή για την Ελλάδα, αφού η Κωνσταντινούπολη ήταν σε συμμαχικά⁵¹ χέρια, η Ελλάδα κατέχει τη Θράκη, τα Δαρδανέλια και τη Σμύρνη. Το Αιγαίο και η είσοδος από τη Μαύρη θάλασσα είναι Ελληνική υπόθεση. Ο Ελληνικός πληθυσμός της πόλης εκείνη την περίοδο, αριθμεί πάνω από 400.000 και φυσικά ελέγχει πλήρως το εμπόριο και την οικονομία. Είναι αναπόφευκτο αν όχι άμεσα, έστω με την πάροδο του χρόνου να ακολουθήσει τη φυσιολογική ροή της ένωσής της με την Ελλάδα που είναι μόλις 30 χιλιόμετρα μακριά.

Δυστυχώς όμως οι λανθασμένες επιλογές της μετέπειτα κυβέρνησης οδήγησαν τον Ελληνικό στρατό στην μεγαλύτερη καταστροφή του, αφού δεν ακολούθησε τις συμβουλές του Βενιζέλου και προχώρησε Ανατολικά παρά τις συμμαχικές αντιρρήσεις. Η δεύτερη φορά που **η Ελλάδα εμφανίζεται ασυνεπής** και επομένως στρέφει την προσοχή των συμμάχων προς άλλη λύση του Ανατολικού Ζητήματος, πιο εύκολη για τη συμμαχική επιρροή στην περιοχή. Η λύση είναι ο Κεμάλ και οι νεότουρκοι που εξοπλιζόμενοι από την ANTANT, θα αποτελούσαν τον αντίποδα της Ελλάδας στην περιοχή.

Στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 ο **Βενιζέλος** αντί αναγνώρισεως του έργου, ηττάται κατά κράτος και **δεν εκλέγεται καν βουλευτής**. Έτσι την υλοποίηση της συνθήκης των Σεβρών και την υποχρέωση σε συνθηκολόγηση των ανερχόμενων δυνάμεων του Κεμάλ, ανέλαβαν οι αντίπαλοι του.

Στα βάθη της Ανατολίας το ίδιο διάστημα, ο Κεμάλ οργανώνει τους άτακτους του με γενναία οικονομική και στρατιωτική υποστήριξη του νέου σοβιετικού κομμουνιστικού καθεστώτος από τον Τρόσκι. Η Σοβιετική βοήθεια που δόθηκε στην Τουρκία μεταξύ 1919-1921 αντιπροσωπεύει ποσό μεγαλύτερο από τον ετήσιο προϋπολογισμό της Τουρκίας. Έτσι η κομμουνιστική πλέον Ρωσία θα αντισταθεί πρώτη στην εθνική ολοκλήρωση της Ελλάδος, την οποία ήθελε πάντοτε μικρό και ανίσχυρο κράτος, ευάλωτο στις παρεμβάσεις της. Στην Κομμουνιστική Διεθνή του 1921 υποστηρίζεται το εθνικιστικό κίνημα του Κεμάλ και ζητείται η απόδοση

⁴⁹ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ. Παναγιώτης Μ. Φουράκης .Η Γεωπολιτική της Μεγάλης Ιδέας και το Ανατολικό Ζήτημα. Σελ.95.

⁵⁰ Συνθήκη των Σεβρών 10 Αυγούστου 1920, μεταξύ ANTANT- Ελλάδας και Τουρκίας.

⁵¹ Η Κωνσταντινούπολη καταλήφθηκε το Μάιο του 1920 από συμμαχικές δυνάμεις (Αγγλων, Γάλλων, Ιταλών και Ελλήνων).

των Στενών και της Κωνσταντινούπολης στην Τουρκία, διότι έτσι οι καθολικοί διάδοχοι της Τσαρικής πολιτικής μπολσεβίκοι εκτιμούσαν ότι τα Στενά δεν θα περιέλθουν υπό καθεστώς λανθάνουσας δυτικής κυριαρχίας.

Στο μεταξύ οι Συμμαχικές Δυνάμεις εξακολουθούν να διατηρούν ισχυρά συμφέροντα στο χώρο της Τουρκίας. Η Γαλλία εξυπηρετεί το 60% του Οθωμανικού δημόσιου χρέους και καλύπτει το 54% των ιδιωτικών εταιρειών. Αντίθετα η Αγγλία έλεγχε μόνο το 15% των επενδυμένων κεφαλαίων και η Γερμανία το 25%. Έτσι πρώτοι οι Γάλλοι αρχίζουν να ομαλοποιούν τις σχέσεις τους με τον Κεμάλ, μετά μάλιστα τον τερματισμό των εχθροπραξιών στην Κιλικία το 1920, όπου η Γαλλία είχε ισχυρά οικονομικά συμφέροντα. Έτσι ενώ ο Ελληνικός στρατός προελαύνει το 1921 στη Μικρά Ασία επιδιώκοντας την ανέφικτη ολοσχερή καταστροφή του τουρκικού στρατού, που ήδη έχει ανασυντάξει ο Κεμάλ, ώστε ο τελευταίος να αναγνωρίσει το νέο εδαφικό καθεστώς, μόνη η Αγγλία διάκειται ευμενώς προς τη χώρα μας, που γρήγορα όμως και αυτή θα μεταστραφεί.

Με τη προέλαση στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας, που φυσικά δεν είχε τέλος καθώς ο Τουρκικός στρατός υποχωρούσε συνεχώς χωρίς να διαλύεται, με τον Ελληνικό στρατό κουρασμένο, με όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις να υποστηρίζουν και να βοηθούν φανερά πλέον τον Κεμάλ, με το εσωτερικό μέτωπο διχασμένο, με την οικονομία σε δεινή θέση δεν θα αργήσει να έλθει η καταστροφή τον Αύγουστο του 1922, οι σφαγές, οι λεηλασίες, ο ξεριζωμός των Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες όπου ζούσαν επί 3.000 χρόνια.

Μετά από σκληρές διαπραγματεύσεις υπογράφεται η **συνθήκη της Λοζάνης** το 1923. Συμφωνείται η υποχρεωτική ανταλλαγή 1,3 εκ. Ορθοδόξων της Τουρκίας με μόλις 350.000 Μουσουλμάνους που βρίσκονταν στην Ελλάδα. Η προφανής δυσαρμονία (3 Έλληνες προς 1 Τούρκο) αποτελεί ιστορική αδικία εις βάρος της Ελλάδος που θα έπρεπε να της δοθεί τουλάχιστον η Ανατολική Θράκη. Από την ανταλλαγή των πληθυσμών εξαιρούνται οι 250.000 Έλληνες της Κωνσταντινούπολης και οι 23.000 Μουσουλμάνοι των νομών Ξάνθης και Ροδόπης. Η Ίμβρος και Τένεδος επιστρέφονται στην Τουρκία, η οποία αναγνωρίζει την Ελληνική κυριαρχία στα νησιά του Αιγαίου.

Με την άδικη για την Ελλάδα συνθήκη της Λοζάνης οι Μεγάλες Δυνάμεις αφήνουν αόριστα περιθώρια στην Τουρκία να υπολογίζεται ως Ευρωπαϊκή χώρα, ή πιο σωστά αφήνουν στις ίδιες τις Μεγάλες Δυνάμεις την ευχέρεια, εφόσον το επιβάλλουν τα δικά τους συμφέροντα, να υπολογίζουν την Τουρκία ως Ευρωπαϊκή χώρα.

Ελλείπει πολιτιστικής ταυτότητας και κληρονομιάς τα κατάλοιπα των Οθωμανών οραματίζονται τον εξευρωπαϊσμό τους, που όμως ποτέ δεν θα συμβεί πραγματικά, αλλά θα μείνει ονομαστικός, σχηματικός και επίπλαστος. Αυτή ακριβώς η στρατογραφειοκρατία θα αναπτύξει το νέο τουρκικό δόγμα της υπεροχής, της μεγαλομανίας, του επιθετικού εθνοκεντρισμού εναντίον όλων των γειτονικών χωρών, ιδιαίτερα μάλιστα εναντίον της Ελλάδος⁵².

⁵² ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Η ΣΥΚΡΟΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ. Β . Προφυλλίδης . Επίκουρος καθηγ. ΔΠΘ. Πανηγυρικός που εκφωνήθηκε στις 25/3/1993. Κεφάλαιο 8. <http://alex.duth.gr>

Αξιοποιώντας πλήρως το ρόλο της εμβόλιμης δύναμης μεταξύ Δύσης και Ρωσίας, η Τουρκία θα επιτύχει το 1936 ευνοϊκή για την ίδια αλλαγή του καθεστώτος των Στενών. Με τη συνθήκη της Λοζάνης είχε υπογραφεί μια ξεχωριστή συμφωνία για τα Στενά, των οποίων προέβλεπε αποστρατικοποίηση, όπως επίσης για την Κωνσταντινούπολη, το Πέραν, το Γαλατά, το Σκουτάρι, τα Πριγκιποννήσια αλλά και την υπόλοιπη περιοχή των περιχώρων της Βασιλεύουσας. Στις παραπάνω περιοχές η Τουρκία μπορούσε να διατηρεί μόνο δυνάμεις αστυνομίας και χωροφυλακής.

Δεκατρία χρόνια μετά τη συνθήκη της Λοζάνης, με την άνοδο του ναζισμού στη Γερμανία, με τη χλιαρή μέχρι ανύπαρκτη διεθνή έννομη τάξη, η Τουρκία πιέζει για αλλαγή του καθεστώτος των Στενών και δεν χάνει την ευκαιρία. Με τη στήριξη του Άξονα και της Σοβιετικής Ένωσης, καταφέρνει στη **συνθήκη του Montreux** το 1936 αλλαγή στο καθεστώς των Στενών, τα οποία μπορεί πλέον να οχυρώσει πλήρως. Είναι ακατανόητη η συμπεριφορά των Συμμάχων. Άφησαν τη λειτουργία των Στενών στη δικαιοδοσία της Τουρκίας⁵³. Αξιοσημείωτο είναι ότι το καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης παρέμεινε για τα νησιά του Αιγαίου, εκτός από τη Λήμνο και τη Σαμοθράκη.

Σε ότι αφορά τους διπλωματικούς προσανατολισμούς, η στρατιωτικό κατεστημένο συνειδητοποιεί ότι όποτε η Τουρκία ήταν σε αντίθετο συνασπισμό με την Ελλάδα ηττήθηκε κατά κράτος. Έτσι οι Τούρκοι διπλωμάτες θα καταβάλλουν συστηματικά προσπάθειες να βρίσκονται στις ίδιες συμμαχίες με την Ελλάδα και στον ίδιο συνασπισμό με αυτήν.

⁵³ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Η ΣΥΚΡΟΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ. Β . Προφυλλίδης . Επίκουρος καθηγ. ΔΠΘ. Πανεπιστήμιο που εκφωνήθηκε στις 25/3/1993. Κεφάλαιο 8. <http://alex.duth.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ « Β »

Από το 1945 έως το σύμφωνο της Βαρσοβίας

Πολλοί θεώρησαν πως το Ανατολικό Ζήτημα έκλεισε με την κατάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και την αναγέννηση του νεοτουρκικού κράτους με την συνθήκη της Λοζάνης. **Στην πραγματικότητα όμως, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, δεν είχε λύσει καμία διαφορά** στην Ευρώπη από πλευράς δυνάμεων και ο μεσοπόλεμος απλώς ήταν μια μακριά περίοδος ανακωχής για την συνέχεια του πολέμου που ήταν ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος.

Το Ανατολικό Ζήτημα όπως είναι φυσικό ανοίγει και πάλι και εμφανίζονται στην κεντρική Ευρώπη από πλευράς Γερμανίας νέες γεωστρατηγικές θεωρίες. Η Γερμανία αποκλεισμένη από τις νικήτριες δυνάμεις του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, αναπτύσσει τη γεωστρατηγική θεωρία του **Ζωτικού χώρου** και σύμφωνα με τον πατέρα της Γερμανικής γεωπολιτικής, Καρλ Χαουσχόφερ, η Γη έπρεπε να χωρισθεί σε τέσσερις κάθετες από Βορρά προς Νότο ζώνες, από τις οποίες η μία θα ανήκε στη Ρωσία και περιλάμβανε την περιοχή της κεντρικής Ασίας και ακτής Ινδικού Ωκεανού, η άλλη η Ευραφρικανική που θα ανήκε στη Γερμανία, η παναμερικανική των ΗΠΑ και της άπω – ανατολικής της Ιαπωνίας. **Το 1939 ο Χίτλερ είχε προτείνει αυτό σχέδιο⁵⁴ κατανομής των εδαφών του πλανήτη στον Στάλιν, με την ελπίδα να τον δαλεάσει και να εντάξει την ΕΣΣΔ στον άξονα. Ο Ρώσος ηγέτης αρνήθηκε το Χαουσφερικό μοντέλο, διότι δεν του έδινε πρόσβαση στα Δαρδανέλια.**

Η συνέχεια γράφτηκε στα πεδία των μαχών, με τους στρατιώτες των κρατών, ως πιόνια να προσπαθούν να επιλύσουν τα γεωπολιτικά παίγνια των Μεγάλων Δυνάμεων. Η Ελλάδα και πάλι βρέθηκε στη μέση της αντιπαράθεσης και συμπαράσσεται με τις συμμαχικές δυνάμεις, αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά, ότι είναι πιο αξιόπιστος σύμμαχος από την ουδέτερη Τουρκία. Αυτή τη φορά βρίσκεται αντίθετη με τη φασιστική Ιταλία του άξονα και στη συνέχεια και με τη Βουλγαρία που μπαίνει στην συμμαχία του άξονα. Το Ανατολικό Ζήτημα όμως θα πάρει τη νέα του τροπή με την είσοδο στον πόλεμο των ΗΠΑ, που είναι η νέα υπερδύναμη και θα οδηγήσει τις εξελίξεις στην Ευρώπη, αφού η Μεγάλη Βρετανία δεν είναι σε θέση πια να τις ανταγωνιστεί. Οι ΗΠΑ, ακολουθώντας πιστά τη γεωπολιτική Μακίντερ, θα αναπτύξουν ναυτική υπεροχή και με το τέλος του πολέμου θα αντικαταστήσουν την Αγγλία στην Ευρώπη. Το τέλος του πολέμου όμως θα αναδείξει και τη νέα Ρωσία, την ΕΣΣΔ, ως το αντίπαλο δέος στην Ευρώπη αλλά και σε όλο τον κόσμο.

Ως ελάχιστη αναγνώριση του αγώνα της Ελλάδος και της συμβολής της στη νίκη των Συμμάχων θα έπρεπε να της δοθούν η Ανατολική Θράκη με την Κωνσταντινούπολη, η Βόρειος Ήπειρος και τα Δωδεκάνησα. Ήδη όμως έχουν αλλάξει οι διεθνείς συσχετισμοί και δημιουργείται ένα νέο status quo μεταξύ Ανατολής (Σοβιετικής Ένωσης και Δορυφορικών Χωρών) και Δύσης. Από το συσχετισμό αυτό και αξιοποιώντας το ρόλο της εμβόλιμης χώρας βγαίνει πάλι ωφελημένη η με την πλευρά των ηττημένων Τουρκία. Η Σοβιετική Ένωση δεν θα δεχθεί αλλα-

⁵⁴ Η Γεωπολιτική του Ανατολικού Ζητήματος, Ιωάννης Λουκάς, Περιοδικό γεωπολιτική σελ. 24.

γή στο καθεστώς των Στενών κι έτσι θα αποκλεισθεί κάθε σκέψη για επέκταση προς τα Ανατολικά της Ελληνικής Επικράτειας, Χάρη όμως στη Σοβιετική ψήφο θα δοθούν στην Ελλάδα το 1946 τα Δωδεκάνησα. Η Ρωσία θέλει την Τουρκία τόσο ισχυρή, όσο να την ελέγχει. Κι αυτό το έδειξε το 1946, μια από τις λίγες φορές που στήριξε καθοριστικά τα Ελληνικά συμφέροντα.

Η Ελλάδα με το τέλος του πολέμου παίρνει τα Δωδεκάνησα και τον ολοκληρωτικό έλεγχο του Αιγαίου, αλλά όπως προανέφερα βρίσκεται στο μέσο της νέας αντιπαράθεσης μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Η αντιπαράθεση αυτή θα οδηγήσει τη χώρα στον εξοντωτικό εμφύλιο, για να επικρατήσει η Δυτική πλευρά, που θα την κρατήσει στην Δυτική Ευρώπη και στο νέο δόγμα Τρούμαν. Το δόγμα αυτό δρομολογήθηκε αμέσως με το πέρας του πολέμου, ως οικονομική βοήθεια με το σχέδιο Μάρσαλ και σκοπό είχε την γρήγορη επανόρθωση της κατεστραμμένης Ευρώπης, ώστε να αντισταθεί στο νέο κίνδυνο της ΕΣΣΔ. Η Ελλάδα λόγω του εμφυλίου καθυστέρησε να εκμεταλλευθεί αυτή τη βοήθεια, αλλά και σπατάλησε μεγάλο μέρος του στον αγώνα της να παραμείνει στο δόγμα Τρούμαν.

Η Τουρκία παρά την ουδετερότητά της, αναβαθμίζεται αφού είναι η χώρα που πρέπει να ανασχέσει τη Ρωσική κάθοδο και πάλι τόσο προς την Ανατολή όσο και προς τα Δαρδανέλια. Είναι γνωστές οι θεωρίες τη περίφημης «Rand Corporation»⁵⁵, όπου έδειξαν σαφή διάθεση ανάπτυξης ενός γεωπολιτικού σχεδίου δημιουργίας της Παντουρκικής Συνομοσπονδίας από τα Βαλκάνια έως την Κίνα. Οι νέες συμμαχίες που δημιουργούνται είναι η Νατοϊκή και του συμφώνου της Βαρσοβίας, που θα οδηγήσουν τις αντιμαχόμενες πλευρές σε ένα νέο, τον **ψυχροπολεμικό** και θα μείνει έτσι γνωστός επειδή δεν θα υπάρξουν θερμές συγκρούσεις.

Το 1952 η Ελλάδα και η Τουρκία εισήλθαν στο NATO, αλλά η δύση ποτέ δεν κατάφερε να δημιουργήσει ένα σύστημα ασφαλείας που θα περιλάμβανε ολόκληρη την Μεσόγειο. Το 1953-1954, ο Τίτο υπέγραψε δύο συμφωνίες πολιτικής και στρατιωτικής συμμαχίας με την Ελλάδα και την Τουρκία και φάνηκε να ενσωματώνεται στο αμυντικό σύστημα του NATO. Αλλά το 1955, το Βελιγράδι υπέγραψε συμφωνία ειρήνης με τη Μόσχα και έγινε ηγέτης των χωρών που δεν εντάχθηκαν σε καμία ουσιαστικά πλευρά. Από πολιτική και διπλωματική άποψη, στη Μεσόγειο ο συνασπισμός Ευρωπαίων και Αμερικανών ήταν πιο δύσκολος απ' ότι στην ηπειρωτική Ευρώπη με αποκορύφωμα τη σύγκρουση στο Σουέζ, μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας από τη μία και ΗΠΑ από την άλλη.

Κατά τη διάρκεια του καθεστώτος Φράνκο, η Ισπανία δεν μπορούσε να ενταχθεί στο NATO, αλλά από το 1953 είχε συνάψει συμφωνία ασφάλειας με τις ΗΠΑ. Μόλις το 1999, η Μαδρίτη προσχώρησε στο πολιτικό σκάλο της συμμαχίας, παρόλο που συμμετείχε στις κοινές ασκήσεις της Νότιας πτέρυγας. Μεταξύ του 1974 και 1980, η Ελλάδα εγκατέλειψε το στρατιωτικό τμήμα του NATO, όπως είχε κάνει νωρίτερα και η Γαλλία το 1966. Η Ιταλία αντίθετα στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 50 εκμεταλλευομένη τις δυσκολίες Αγγλίας και Γαλλίας στη μετά Σουέζ εποχή, προσφέρθηκε να γίνει ο σύμμαχος των ΗΠΑ στη Μεσόγειο. Όμως σαφέστατα δεν ήταν η δύναμη που θα παίζε ηγετικό ρόλο στην

⁵⁵ Η γεωπολιτική του Ανατολικού Ζητήματος, Ιωάννης Λουκάς, Περιοδικό γεωπολιτική σελ 26.

περιοχή.

Μεταξύ 1950 και 1953, ενοποιήθηκαν οι διοικήσεις του NATO, έπρεπε λοιπόν να διατηρηθεί μια προσεκτική ισορροπία στη Μεσόγειο προκειμένου να διαφυλαχθούν τα συμφέροντα των εταίρων. Η Αγγλία διέθετε ακόμα μια σημαντική ναυτική παρουσία στην περιοχή, ήλεγχε σημαντικές βάσεις και πέτυχε να αναλάβει την διοίκηση της Συμμαχικής Διοίκησης Μεσογείου (Allied Force Mediterranean). Η Γαλλία δυσανασχέτησε με την Αγγλοσαξονική συγκυριαρχία και εξασφάλισε Γάλλο διοικητή της Δυτικής Μεσογείου, απευθείας κάτω από τον Αμερικανό Διοικητή των συμμαχικών δυνάμεων και όχι κάτω από τον Βρετανό. Το Δεκέμβριο του 1969, η αναφορά της Στρατιωτικής Επιτροπής για τα μέτρα που θα εφάρμοζαν στρατηγικά στο NATO, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στη Μεσόγειο **ως σημαντικός παράγοντας επηρεασμού υποστηρικτικά της Βόρειας Αμερικής, μέσω της εμπορικής ικανότητας της Νοτίου Ευρώπης**⁵⁶

Μέχρι τις αρχές του 1960 η **Σοβιετική απειλή** στη Μεσόγειο ήταν περισσότερο πολιτική παρά στρατιωτική. Αργότερα όμως ο σοβιετικός στόλος έκανε αισθητή την παρουσία του στη Μεσόγειο για πρώτη φορά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, το 1954, όταν μια ναυτική δύναμη αποτελούμενη από το καταδρομικό ναύαρχος Nachimov και δύο αντιτορπιλικά αγκυροβόλησαν στο αλβανικό λιμάνι Δυρράχιο. Πάνω στο καταδρομικό, ύψωσε τη σημαία του ο Ναύαρχος Sergei G Goshkov, διοικητής του στόλου της Μαύρης Θάλασσας και αργότερα αρχηγός ΓΕΝ μεταξύ 1956 και 1985, ιδρυτής της **Σοβιετικής Ναυτικής Ισχύος**⁵⁷. Η πρώτη μόνιμη ανάπτυξη σοβιετικών ναυτικών δυνάμεων στη Μεσόγειο πραγματοποιήθηκε το 1964. Τα επόμενα χρόνια η σοβιετική παρουσία στη Μεσόγειο αυξήθηκε γρήγορα με καθημερινή παρουσία στα 40 έως 50 πλοία.

Το 1967, κατά τη διάρκεια του πολέμου των 6 ημερών, η σοβιετική μοίρα στη Μεσόγειο, η 5^η Eskadra, που αριθμούσε 70 πλοία, στάθμευσε στα στο Port Said και την Αλεξάνδρεια, προκειμένου να εμποδίσει Ισραηλινή επίθεση στα σημεία εκείνα. Τον Οκτώβριο του 1973, κατά τη διάρκεια του πολέμου του Yom-Kippur, το σοβιετικό ναυτικό στη Μεσόγειο έφθασε να αριθμεί περίπου 100 πλοία.

Στην τελευταία φάση του ψυχρού πολέμου, η Μεσόγειος ήταν για το NATO μια **mare nostrum**, όπως ήταν για τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία και τη Βρετανική αυτοκρατορία το 19^ο αιώνα. Το 1977 υπήρχαν 199 στρατιωτικές εγκαταστάσεις του NATO σε ολόκληρη τη Μεσόγειο, οι πύλες της το Γιβραλτάρ, το Σουέζ και τα στενά, καθώς και άλλα σημαντικά κομβικά σημεία, όπως η Κρήτη και άλλα Ελληνικά νησιά ήταν στα χέρια του NATO. Ο 6^{ος} Αμερικανικός στόλος αριθμούσε 40- 50 πλοία, συμπεριλαμβανομένου και δύο αεροπλανοφόρων και ενός ελικοπτεροφόρου. Αντίθετα **η Μόσχα δε διέθετε σοβαρό και έμπιστο σύμμαχο στη Μεσόγειο** και συνεπώς δεν διέθετε βάσεις για να υποστηρίξει τις ναυτικές της δυνάμεις. Έτσι παρά τη σημαντική παρουσία σοβιετικών πλοίων στη Μεσόγειο δεν αποτελούσε για τις ΗΠΑ ουσιαστική απειλή για τις δυνάμεις της και συνεπώς για

⁵⁶ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ. Massimo De Leonardis (Καθηγητής του καθολικού πανεπιστημίου του Μιλάνου) .Η Μεσόγειος στη Στρατηγική του NATO κατά τον Ψυχρό Πόλεμο. Σελ.84.

⁵⁷ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ. Massimo De Leonardis (Καθηγητής του καθολικού πανεπιστημίου του Μιλάνου) .Η Μεσόγειος στη Στρατηγική του NATO κατά τον Ψυχρό Πόλεμο. Σελ.84.

τον έλεγχο των θαλασσίων οδών της Μεσογείου προς την Ανατολή.

Η Διώρυγα του Σουέζ και Κυπριακό⁵⁸

Η κρίση του Σουέζ, το φθινόπωρο του 1956, επέφερε καταλυτικές επιπτώσεις στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Ο αντιαποικιακός χαρακτήρας αυτής της κρίσης, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η Κύπρος αποτελούσε το ορμητήριο για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των Αγγλο-Γάλλων κατά της Αιγύπτου, προσέφεραν μοναδική και αναπάντεχη ευκαιρία στην Αθήνα να βγει από την απομόνωση στην οποία βρέθηκε όταν, μετά από αμφιταλαντεύσεις και δισταγμούς, αποφάσισε να θέσει το Κυπριακό στην Ατζέντα των Ηνωμένων Εθνών. **Το ψυχροπολεμικό κλίμα εκείνης της εποχής, σε συνδυασμό με την «ειδική σχέση» που συστηματικά καλλιεργούσαν οι Βρετανοί με τις ΗΠΑ, επέτρεπαν στο Λονδίνο αλλά και στην Άγκυρα να πρωτοστατούν στα δυτικά φόρα, κυρίως στο ΝΑΤΟ, όπου ωθούσαν την Αθήνα σε σχεδόν πλήρη απομόνωση**, κάτι ιδιαίτερα επώδυνο για μία κυβέρνηση η οποία είχε ταυτίσει, από την περίοδο του εμφύλιου πολέμου, τις τύχες της με τους Αγγλο-Αμερικάνους.

Συνεπώς, ήταν εύκολο, έως το Φθινόπωρο του 1956, για το Λονδίνο και την Άγκυρα να κατηγορούν την ελληνική κυβέρνηση για μισαλλοδοξία και για υπονόμηση του «Ελεύθερου Κόσμου», για την υποστήριξη που παρείχε στην υπόθεση των Ελληνοκυπρίων. Το ψυχροπολεμικό κλίμα της εποχής απέκλειε κάθε σκέψη για τη συνδρομή του Ανατολικού Συνασπισμού. Αυτό, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το κίνημα των αδεσμεύτων βρισκόταν ακόμα στα σπάργανα, στερούσε από την Ελληνική κυβέρνηση αξιολογικά διεθνή ερείσματα.

Η κρίση του Σουέζ μετέβαλλε άρδην τα διεθνή δεδομένα. Το 1956 το ξήλωμα των ευρωπαϊκών αποικιών βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη. Οι Βρετανοί είχαν ήδη αποχωρήσει από την Ινδία, οι Γάλλοι από την Ινδοκίνα και οι Ολλανδοί από την Ινδονησία. Ωστόσο στην ευαίσθητη περιοχή της Μ. Ανατολής, όπου διακυβεύονταν τεράστια οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα, οι δύο παραδοσιακές Ευρωπαϊκές αποικιακές δυνάμεις -η Βρετανία και η Γαλλία- αρνούσαν πεισματικά να αποδεχτούν τα νέα δεδομένα. Η ανατροπή του Μοσαντέκ στο Ιράν, το 1953, προσέφερε την ευκαιρία στους Βρετανούς να περάσουν στην αντεπίθεση και με το πρόσχημα του «κομμουνιστικού κινδύνου» πρωτοστάτησαν, το 1955, στη σύναψη του Συμφώνου της Βαγδάτης, από την Τουρκία, το Ιράκ, το Ιράν, το Πακιστάν και τη Βρετανία. Αυτό αποτελούσε ανάθεμα τόσο για τον Νάσερ, κατά του οποίου ουσιαστικά στρεφόταν, όσο και για την Ελλάδα, καθώς αναβάθμιζε το ρόλο της Τουρκίας στον ευρύτερο χώρο της Μέσης Ανατολής⁵⁹. Αυτό, σε συνδυασμό με τις παραδοσιακά καλές σχέσεις της Ελλάδας με τον Αραβικό κόσμο, ιδιαίτερα με την Αίγυπτο όπου ζούσε μία ακμάζουσα Ελληνική κοινότητα, συν το γεγονός ότι και οι δύο χώρες βρίσκονταν αντιμέτωπες με τη βρετανική αποικιοκρατία, συνέβαλλαν στην πλήρη υποστήριξη της ελληνικής κυβέρνησης στον Νάσερ στην κρίση του Σουέζ.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η ιδέα για την κατασκευή του Φράγματος του

⁵⁸ Από άρθρο του Π. Τσακαλογιάννη. Το Κυπριακό στην ατζέντα του ΟΗΕ. www.phileleftheros.com.

⁵⁹ Το Κυπριακό στην ατζέντα του ΟΗΕ. άρθρο του Π. Τσακαλογιάννη. www.phileleftheros.com.

Ασουάν, το οποίο αποτέλεσε την πέτρα του σκανδάλου στην κρίση του Σουέζ, ανήκε σε έναν Έλληνα Αιγυπτιώτη μηχανικό, ο οποίος είχε πείσει την Αιγυπτιακή ηγεσία για τη δυνατότητα υλοποίησής του. Όταν ξέσπασε η κρίση η Ελλάδα ήταν η μόνη χώρα, εκτός από την Αίγυπτο, που αρνήθηκε να συμμετάσχει στη σύνοδο των χωρών που χρησιμοποιούσαν τη Διώρυγα του Σουέζ, στο «Canal Users' Association». Επίσης, όταν αποχώρησαν οι Ευρωπαίοι πλοηγοί από τη Διώρυγα, ώστε να διαπιστωθεί η αδυναμία των Αιγυπτίων να χειριστούν την πλοήγησή του, μετά από παρέμβαση της Ελληνικής Κυβέρνησης, αντικαταστάθηκαν από Έλληνες πλοηγούς, οι οποίοι την κράτησαν σε λειτουργία.

Η αταλάντευτη στάση της ελληνικής κυβέρνησης, όχι μόνο δεν καταδικάστηκε από τους συμμάχους της αλλά απέδωσε καρπούς, ίσως πολύ περισσότερους απ' ό,τι προσδοκούσε. Το Σουέζ επέφερε ένα βαρύ πλήγμα στο κύρος της Βρετανίας και προκάλεσε τη μεγαλύτερη κρίση στις Αγγλο-Αμερικανικές σχέσεις. Η σθεναρή αντίδραση της Ουάσινγκτον, η οποία ανάγκασε τους Βρετανούς, τους Γάλλους και τους Ισραηλινούς να αποσύρουν τα στρατεύματά τους από την Αίγυπτο, υποδήλωνε ότι οι ΗΠΑ δεν ήταν διατεθειμένες να ταυτιστούν με τα συμφέροντα των ευρωπαϊκών αποικιακών δυνάμεων. Αντίθετα, για τον Αϊζενχάουερ, η διαιώνιση της αποικιοκρατίας αποτελούσε εμπόδιο για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της Σοβιετικής Ένωσης.

Μέσα από αυτό το πρίσμα και το Κυπριακό έμπαινε σε διαφορετική βάση. Η Ελλάδα δεν βρισκόταν πλέον απολογούμενη στο NATO για την υποστήριξη που παρείχε στον αγώνα των Ελληνοκυπρίων για αυτοδιάθεση⁶⁰. Αντίθετα το Λονδίνο ήταν αυτό που πιεζόταν τώρα να αναλάβει πρωτοβουλίες και να δείξει σύνεση για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος. Παράλληλα η αταλάντευτη στάση της Ελλάδας στο πλευρό του Νάσερ είχε ενισχύσει σημαντικά τα διεθνή ερείσματα της χώρας, κυρίως στο αναδυόμενο κίνημα των αδεσμεύτων, και είχε εξασφαλίσει την αμέριστη υποστήριξη, στα Ηνωμένα Έθνη, σημαντικών χωρών, όπως η Ινδία. Τέλος, δε θα πρέπει να υποβαθμιστεί η τεράστια σημασία του Σουέζ στη σφυρηλάτηση ενός ενιαίου εσωτερικού πανελλαδικού μετώπου στην υπόθεση του Κυπριακού. Η απόλυτη ταύτιση της Αθήνας με την κυπριακή ηγεσία στην κρίση του Σουέζ συνέβαλλε ώστε να υπερκεραστούν οι δυσκολίες στην εναρμόνιση της ακολουθητέας πορείας. Επίσης η θαρραλέα στάση της ελληνικής κυβέρνησης στο Σουέζ συνέβαλλε τα μέγιστα ώστε να σφυρηλατηθεί ένα αρραγές εσωτερικό μέτωπο στο Κυπριακό και να εξαλειφθεί η αντιπαράθεση μεταξύ «ενδοτικών» και «εξτρεμιστών».

Η κρίση στο Σουέζ κατέδειξε ακόμη μια φορά πόσο σημαντική ήταν η στρατηγική θέση της Κύπρου. Η επικράτηση του Νάσερ στην Αίγυπτο είχε άμεση συνέπεια τη σημαντική αύξηση της σοβιετικής επιρροής στη Μέση Ανατολή. Ετσι, η Κύπρος κατέστη το πιο προωθημένο φυλάκιο της Δύσης στην περιοχή. Ως αποτέλεσμα των μεταβολών αυτών στον περίγυρο της Κύπρου, η Συντονιστική Επιτροπή Βρετανικής Άμυνας (BDCC) η οποία μελέτησε τις πιθανές επιπτώσεις στα στρατηγικά σχέδια της Βρετανίας στην περίπτωση που η Κύπρος θα διχοτομείτο, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι διεθνείς εξελίξεις δεν ευνοούσαν την άμεση διχοτόμηση. Λόγω της αστάθειας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, η

⁶⁰ Το Κυπριακό στην ατζέντα του ΟΗΕ. άρθρο του Π. Τσακαλογιάννη. www.philelefttheros.com

Αγγλία ήθελε να διατηρήσει ολόκληρη την Κύπρο ως στρατιωτική βάση και όχι να διατηρεί απλώς βάσεις στο νησί. ⁶¹

Η Σημερινή Κατάσταση

Η κατάρρευση του κομμουνισμού το 1991 ανέδειξε στη Βαλκανική όλα τα προβλήματα που προϋπήρχαν και σωρεύονταν και τα οποία είχαν συγκαλύψει αφενός τα δικτατορικά κομμουνιστικά καθεστώτα και αφετέρου η ισορροπία δυνάμεων Ηνωμένων Πολιτειών - Σοβιετικής Ένωσης. Τα δεδομένα όμως του 1993 είναι διαφορετικά σε σύγκριση με το 1945 ή το 1918, Η στρατιωτική ισχύς εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό παράγοντα, αλλά σήμερα τα κανόνια παίζουν ρόλο σαφώς πιο περιορισμένο σε σύγκριση με το παρελθόν, Η βασική παράμετρος διεθνούς επιβίωσης και επικράτησης είναι πλέον η οικονομική ισχύς. Ο πόλεμος γίνεται σήμερα με αλλά μέσα, την οικονομική διείσδυση και εξάρτηση που προϋποθέτουν κεφάλαια, τεχνογνωσία, σταθερότητα του νομίσματος, εξαγωγές.

Αυτό το κατάλαβε έγκαιρα η Γερμανία και κατάφερε με ειρηνικά μέσα (πολιτικά και οικονομικά) να επιτύχει ότι δεν επέτυχε στους δύο παγκόσμιους πολέμους με στρατιωτικά μέσα. Επέβαλλε με το "έτσι θέλω" τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και έχει ήδη εξαρτημένες οικονομικά τη Σλοβενία, Κροατία. Έχει επίσης εξασφαλίσει την επιρροή της στην Ουγγαρία, Τσεχία και διεισδύει συστηματικά στην Πολωνία. Αξιοποιώντας πλήρως την οικονομική της ισχύ η Γερμανία έχει καταστεί η οικονομική υπερδύναμη στον ευρωπαϊκό χώρο και αναζητεί συνεχώς την επέκταση της ζώνης επιρροής της στη Βαλκανική.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, ανέτοιμες για το ρόλο της μοναδικής υπερδύναμης στον κόσμο, προσπαθούν να διεισδύσουν κυρίως σε βάρος της παλιάς τους αντιπάλου Ρωσίας με περιοχές ενδιαφερόντων τη Βουλγαρία και Αλβανία.

Και οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες προσπαθούν να ευνοηθούν από τη νέα κατάσταση πραγμάτων στη Βαλκανική, Έτσι η Ιταλία έχει πετύχει να διεισδύσει στην Αλβανία και Σλοβενία, ενώ Αγγλία και Γαλλία δεν δείχνουν το ενδιαφέρον που είχαν δείξει στο παρελθόν.

Ο εμφύλιος πόλεμος στη Βοσνία αποτέλεσε καλή πρόφαση για τις μουσουλμανικές χώρες, και ιδίως την Τουρκία, να αναμιχθούν στη Βαλκανική. Σε μια εποχή παγκόσμιας ιδεολογικής αποστέωσης, το Ισλάμ τείνει να καταστεί από τις βασικές κινητήριες δυνάμεις των αντιπαραθέσεων διεθνώς, καταγγέλλοντας τη διαφθορά του καπιταλισμού. Ζητώντας από τους πιστούς του επιστροφή στις αξίες του Προφήτη και φυσικό μη ξεχνώντας τον πόλεμο εναντίον των απίστων.

Τη **μουσουλμανική αφύπνιση** προσπαθεί να αξιοποιήσει κατά τον καλύτερο τρόπο η Τουρκία διεισδύοντας οικονομικά στη Βουλγαρία και υποσχόμενη προστασία σε Σκόπια, Αλβανία και Βοσνία. Αλλά και προς την κατεύθυνση των μουσουλμανικών χωρών στα νότια της πρώην Σοβιετικής Ένωσης έχει ήδη διεισδύσει η Τουρκία παρά τις ανταγωνιστικές προσπάθειες του Ιράν.

⁶¹ «ΕΟΚΑ . Η σκοτεινή όψη», του Μακάριου Δρουσιώτη, το οποίο θα κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις ΑΤΡΑΠΟΣ στη Λευκωσία και από τις εκδόσεις ΣΤΑΧΥ στην Αθήνα. Οι πληροφορίες του κειμένου προέρχονται κυρίως από το Βρετανικό Δημόσιο Αρχείο. Λεπτομερείς παραπομπές στις πηγές υπάρχουν στην πιο πάνω έκδοση

Έτσι η Τουρκία προσπαθεί (και μέχρι στιγμής καταφέρνει) να πείσει τη Δύση ότι αποτελεί το σύνδεσμο Δυτικού πολιτισμού και Ισλάμ, Ευρώπης και Ανατολής. Ισχυροποιείται συνεχώς στρατιωτικά και αποσπά όλο και περισσότερα κεφάλαια που προσπαθούν να αξιοποιήσουν την αγορά των 120 εκατομμυρίων μουσουλμάνων που ισχυρίζεται ότι επηρεάζει η Τουρκία. Το Κουρδικό ζήτημα είναι σε συνεχή έξαρση, γεγονός που απασχολεί μεγάλο μέρος των στρατιωτικών της δυνάμεων στη νοτιοανατολική Τουρκία. Ο μουσουλμανικός φονταμενταλισμός ενισχυμένος από το καθεστώς Ερντογαν βρίσκεται σε έναν συγκαλυμμένο αναβρασμό λαμβανομένου υπόψη του μεγάλου ποσοστού αναλφάβητων και αγραμμάτων, που αποτελούν το 80% του πληθυσμού. Το παράδειγμα της μουσουλμανικής αφύπνισης στην Αλγερία-Αίγυπτο- Συρία θα έπρεπε να είχε καταστήσει πιο προσεκτική τη Δύση.

Η κρίση στα Βαλκάνια⁶²

Το 1991 η Σλοβενία και η Κροατία κήρυξαν την ανεξαρτησία τους και απαίτησαν τον διαχωρισμό τους από την ενωμένη Γιουγκοσλαβία. Την απόφαση αυτή των δύο πλευρών παρότρυνε η Γερμανική πλευρά με τις ευλογίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που μετά την υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχ έδειχνε να είναι ικανή να αναλάβει τις απαιτούμενες πρωτοβουλίες για διευθέτηση της κρίσης ειρηνικά. Η βεβιασμένη όμως Γερμανική υποστήριξη με την μονομερή αναγνώριση των δύο κρατών, έδωσε το έρεισμα στην Σλοβενία και Κροατία να είναι άκαμπτοι στις θέσεις τους, αφού είχαν την επιθυμούμενη υποστήριξη.

Το αποτέλεσμα ήταν να εμφανισθεί η εμβρυακή εξωτερική πολιτική της ΕΕ⁶³, διχασμένη και ανίκανη να ακολουθήσει τις ραγδαίες εξελίξεις. Η Σλοβενία μετά από μια 10ήμερη παράταξη στρατευμάτων με την Σερβική πλευρά, απέκτησε την ανεξαρτησία της. Το Κροατικό όμως πρόβλημα ήταν πολύ σύνθετο, αφού δεν υπήρχαν ξεκαθαρισμένα γεωγραφικά όρια μεταξύ Σερβικών και Κροατικών πληθυσμών. Η Σερβική πλευρά δεν μπορούσε να αποδεχθεί τον διαχωρισμό χωρίς προηγούμενο συμβιβασμό και οδήγησε στην του έναρξη πολέμου. Η διαμάχη θα πάρει χαρακτήρα γενικευμένου πολέμου μεταξύ Κροατίας και Σερβίας. Οι προσπάθειες της ΕΕ δεν μπορούσαν να αποδώσουν ειρηνική λύση, αφού η Κροατική πλευρά ενισχυόταν συνεχώς από τη Γερμανία, ώστε να είναι ικανή για την συνέχιση του πολέμου.

Στο μέσον της πολεμικής αντιπαράθεσης έρχεται το 1992 η κήρυξη της ανεξαρτησίας της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης, που περιπλέκει την κατάσταση ανοίγοντας ένα ακόμα πολεμικό μέτωπο μεταξύ Σέρβων και Μουσουλμάνων ενωμένων με τους Κροάτες. Η ειρηνευτική διευθέτηση της διένεξης απομακρύνεται από τη λύση της και ακολουθούν οι τραγικότερες και βιαιότερες αντιπαραθέσεις των αντιμαχομένων πλευρών με τις γνωστές γενοκτονίες

Η ανικανότητα της ΕΕ να διευθετήσει την κλιμακούμενη σύγκρουση, έφερε τις ΗΠΑ στην περιοχή που οδήγησε τις αντιμαχόμενες πλευρές μετά τον μονομε-

⁶² Το Ανατολικό Ζήτημα και η σύγκρουση των μεγάλων δυνάμεων στη Βαλκανική .<http://alex.aled.duth.gr> Β.Προφυλλίδης του Δημοκράτειου Πανεπιστημίου Θράκης

⁶³ Σημειώσεις Καθηγητού Π. Τσακαλογιάννη σελ.13 «Α1 – 009» και «Α1 – 001»

ρή βομβαρδισμό από πλευράς NATO των Σερβικών θέσεων στην **συμφωνία DAYTON** το Δεκέμβριο του 1995 και τον τερματισμό του πολέμου.

Στη συνέχεια η εξέγερση των Αλβανών του Κοσσόβου, έμελλε να οδηγήσει στην διάλυση της υπόλοιπης Γιουγκοσλαβίας αφού αυτή τη φορά το NATO μετά από αυστηρή προειδοποίηση στις 24 Μαρτίου 1999 επιτίθεται στην Ομόσπονδη Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, για να επιβάλει την ειρήνη. Το τέλος του πολέμου βρίσκει την Σερβία διαλυμένη οικονομικά, αφού οι υποδομές της έχουν ισοπεδωθεί, το χειρότερο όμως ήταν η διεθνής απομόνωση της Σερβίας που θεωρήθηκε αποκλειστικά υπεύθυνη για τον Βαλκανικό πόλεμο. Επίσης κανείς δεν πιστεύει ότι το NATO θα βομβαρδίσει ποτέ το Τουρκοκυπριακό κρατικό μόρφωμα για να δεχθεί πίσω τους 200.000 Ελληνοκύπριους πρόσφυγες και όπως το NATO δε θα βομβαρδίσει ποτέ την Τουρκία για να σεβαστεί τα δικαιώματα των Κούρδων, που καταπατούνται συντριπτικά πιο βάνουσα από ότι καταπατήθηκαν αυτά των Αλβανών Κοσσοβάρων.

Η εξέλιξη αυτή οδήγησε σήμερα στην δημιουργία έξι νέων κρατών στην θέση της Γιουγκοσλαβίας, αλλά το κυριότερο έδωσε στο NATO τον πολυπόθητο νέο ρόλο που ήθελαν οι ΗΠΑ για την περιοχή. Έτσι οι **ΗΠΑ εμφανίζονται ρυθμιστές του Βαλκανικού προβλήματος** και με στρατιωτικές δυνάμεις σε ένα χώρο που δεν ήλεγχαν ποτέ. Η Ρωσία δεν τόλμησε να αντιδράσει αφού προσπαθούσε να ανασυνταχθεί από το τέλος της ψυχροπολεμικής περιόδου, με αποτέλεσμα την αρχή της συρρίκνωσης της Ευρωπαϊκής της επιρροής.

Η κατάσταση μετά την 11^η Σεπτεμβρίου

Σημαντικός σταθμός αλλαγής πορείας των γεγονότων στην περιοχή του Ανατολικού Ζητήματος ήταν η τρομοκρατική επίθεση στους δίδυμους πύργους. Η καταστροφή των πύργων και τα πολυάριθμα θύματα, αποτέλεσαν την αφορμή αρχικά για την επέμβαση στο Αφγανιστάν, με σκοπό την διάλυση των δυνάμεων των Ταλιμπάν και τη σύλληψη του Οσάμα Μπίν Λάντεν, αρχηγού της τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ Κάϊντα, υπεύθυνης για το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Η επέμβαση στο Αφγανιστάν μπορεί να κατάστρεψε σημαντικά την υποδομή της δύναμης των Ταλιμπάν, δεν την εξαφάνισε όμως τελείως από την περιοχή και ανάγκασε τις Αμερικανικές δυνάμεις να παραμείνουν σε σημαντικό αριθμό στην περιοχή.

Στη συνέχεια κατηγορήθηκε ως συνεργάτης της τρομοκρατίας και ο Σανταμ Χουσεΐν πρόεδρος του Ιράκ και η υποτιθέμενη προσπάθεια για κατασκευή πυρηνικών όπλων από μέρους του, αποτέλεσαν την αφορμή για επέμβαση στο Ιράκ από πλευράς ΗΠΑ. Οι υπόλοιπες συμμαχικές δυνάμεις που έλαβαν μέρος ήταν περισσότερο συμβολικές για να δημιουργήσουν τον όρο της **συμμαχικής επέμβασης**. Η συνέχεια όμως απαιτήσε παρουσία τόσων μεγάλου αριθμού Αμερικανικών δυνάμεων στο Ιράκ, που ανάγκασε τις ΗΠΑ να ζητήσουν συμμετοχή των δυνάμεων του NATO στην περιοχή. Έτσι θα βρεθεί και η χώρα μας να συμμετέχει στο Αφγανιστάν με δυνάμεις ως σύμμαχος του NATO.

Επιπλέον θα πρέπει να σημειώσουμε την συμμετοχή του Ελληνικού πολεμικού Ναυτικού στην Συμμαχική Ναυτικής δύναμη **ACTIVE ENDEAVOUR** στην Αν. Μεσόγειο, στην παρακολούθηση υπόπτων εμπορικών πλοίων για λαθρεμπόριο όπλων του διεθνούς τρομοκρατικού δικτύου. Έτσι για πρώτη φορά αναδεικνύεται και η **Ελληνική στρατιωτική ναυτική δύναμη** και ανάγκη για χρησιμοποίησή της από τη συμμαχία, πλην της αναμφισβήτητης εμπορικής Ελληνικής παντοδυναμίας.

Οι νέες αυτές εξελίξεις δυσκολεύουν όλες τις υπόλοιπες παραδοσιακές δυνάμεις του Ανατολικού ζητήματος, Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία και Ρωσία να δράσουν στην περιοχή χωρίς την συγκατάθεση των ΗΠΑ και τις αναγκάζουν να ακολουθούν τις ΗΠΑ, υπό τύπου συμμετοχής σε συμμαχίες, προκειμένου να διατηρήσουν στρατεύματα στην περιοχή. Οι λύσεις αυτές φαίνεται επιφανειακά να μην είναι οι ενδεδειγμένες για τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις, όμως διατηρούν την παρακολούθηση της κατάστασης στην περιοχή, που δεν θα είχαν χωρίς την συμμετοχή τους.

Οι παραδοσιακές Ευρωπαϊκές δυνάμεις Γαλλία και Γερμανία, αποτελούν αυτή την στιγμή οι οδηγοί του Ευρωπαϊκού άρματος της απεξάρτησης της ΕΕ από την Ατλαντική επιρροή. Η έντονη διαφωνία τους προ της Αμερικανικής επέμβασης στο Ιράκ, οδήγησε τους τελευταίους σε οικονομικό πόλεμο εξόντωσης τόσο Γερμανικών όσο και Γαλλικών εταιρειών. Το γεγονός αυτό ανάγκασε τις παραπάνω δυνάμεις σε πιο μετριοπαθή στάση για την επέμβαση.

Η Αγγλική ναυτική δύναμη δεν έχει παραχωρήσει όλα τα δικαιώματα της στην περιοχή, διατηρώντας τις βάσεις της στην Κύπρο, επιπλέον μετά την τελευταία εισβολή των Ισραηλινών δυνάμεων στο Λίβανο και την αναγκαστική εκκένωση πολιτών τόσο της ΕΕ, όσο και των ΗΠΑ, ανέδειξε την στρατηγική σημασία της Κύπρου και του ενιαίου αμυντικού δόγματος. Η Ελλάδα και η Κύπρος με μια αστραπιαία συνεργασία, έφεραν εις πέρας την δύσκολη αποστολή μεταφοράς των πολιτών της ΕΕ και επισήμαναν την ανάγκη διατήρησης της Ελληνικής ναυτικής δύναμης στην περιοχή προς όφελος των Ευρωπαϊκών συμφερόντων. Το ενιαίο αμυντικό δόγμα με την Κύπρο, απέδειξε την γεωστρατηγική εμμονή της χώρας μας σε αυτό και απαιτεί πλέον τόσο την υποστήριξή του, όσο και την ενίσχυσή του, για να αποτελέσει το Ευρωπαϊκό εφαλτήριο συμφερόντων στην περιοχή.

Μετά την τελευταία κρίση στο Λίβανο η Γαλλία υπέγραψε συμφωνία Ναυτικής συνεργασίας με την Κύπρο, σε μια προσπάθεια να προωθήσει μόνη της τα συμφεροντά της στην Μέση Ανατολή. Τέτοιου είδους κινήσεις διαταράσσουν την ενιαία Ευρωπαϊκή πολιτική, αλλά φανερώνουν το διακαή Γαλλικό πόθο για επιρροή στην περιοχή.

Αντίστοιχα η Ρωσία με οικονομικές πιέσεις στην περιοχή της Καυκασίας, προσπαθεί να επανακτήσει την επιρροή της στα κράτη αυτά και αποδεικνύει ότι δεν έχει εγκαταλείψει το γεωστρατηγικό της ενδιαφέρον για το Ανατολικό Ζήτημα και περιμένει την κατάλληλη ευκαιρία για δράση.

Ιράκ- Ιράν και Ισλαμικός φονταμενταλισμός

Η νέα εξέλιξη στην περιοχή είναι ο **Ισλαμικός φονταμενταλισμός**, που εμφανίζεται να χειραγωγείται από Ισλαμιστές ηγέτες, που δεν μπορεί να καμφθεί, λόγω της ασυμμετρίας αντιμετώπισης των δυνάμεων κατοχής. Με αντάρτικα μέτωπα ανοιχτά τόσο στο Αφγανιστάν, όσο και στο Ιράκ, δεν επιτρέπουν την επέμβαση στις γείτονες χώρες Ιράν και Συρία. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται τα τελευταία χρόνια για επέμβαση στο Ιράν, λόγω του πυρηνικού του προγράμματός του.

Το ισλαμικό κίνημα στην περιοχή της Μ. Ανατολής, εκφράζεται μέσα από δύο αντίπαλα μουσουλμανικά στρατόπεδα, που οδηγούν ουσιαστικά την περιοχή στις μεταξύ τους συρράξεις. Τα δύο βασικά κινήματα είναι το **Σουνιτικό κίνημα και το Σιΐτικό**. Τόσο το ένα όσο και το άλλο **βρίσκονται σε αντιπαράθεση** σε όλες σχεδόν τις μουσουλμανικές χώρες, αλλά στο Ιράκ λόγω της αλλαγής ηγεσίας εκφράζονται με τις βομβιστικές επιθέσεις των αντιμαχομένων πλευρών, προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση τον έλεγχο της εξουσίας. Η Αμερικανική πλευρά προσπαθεί να παραδώσει την εξουσία στην Σιΐτική πλευρά⁶⁴ που όμως δέχεται τις σφοδρότατες επιθέσεις των Σουνιτών επί καθημερινής βάσεως.

Στο Ιράν λόγω της απόλυτης κυριαρχίας της Σιΐτικής πτέρυγας, δεν υπάρχουν οι παραπάνω αντιπαράθεσεις. Αντίθετα τόσο στο Λίβανο όσο και στην Παλαιστίνη οι αντιπαράθεσεις δεν επιτρέπουν την ολοκλήρωση των ειρηνευτικών πρωτοβουλιών που παρουσιάζονται κατά καιρούς, αφού και οι δύο πλευρές θέλουν τον έλεγχο της εξουσίας για λογαριασμό τους.

Μετά την Αμερικανική εισβολή στο Ιράκ και την πτώση Χουσεΐν, οι Κούρδοι στο βορρά ενδυνάμωσαν το καθεστώς αυτονομίας που κατέκτησαν από τον πρώτο πόλεμο των ΗΠΑ κατά του Ιράκ το 1991. Από τον Ιανουάριο του 2005 πρόεδρος του Ιράκ είναι για πρώτη φορά ένας Κούρδος, ο ηγέτης του πατριωτικού μετώπου του Κουρδιστάν, Τζαλάλ Ταλαμπανί, ενώ πρόεδρος της «**Ομόσπονδης περιοχής του Κουρδιστάν**»⁶⁵, εξελέγη ο ηγέτης του Δημοκρατικού κόμματος του Κουρδιστάν, Μασούντ Μπαρζανί. Έτσι για πρώτη φορά οι Κουρδικές παρατάξεις ενώνουν τις δυνάμεις τους, με απώτερο στόχο την δημιουργία του ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται⁶⁶ μια περιορισμένη, αλλά ιδιαίτερη σε πολιτική σημασία, ποιοτική μεταβολή του Κουρδικού κινήματος στην Τουρκία, εκεί που άλλοτε κυριαρχούσε ο ΡΚΚ. Ο Μαρσούντ Μπαρζανί και η παράταξή του αυξάνουν τα ερείσματά τους μεταξύ των Κούρδων της Τουρκίας, ιδιαίτερα στα αστικά στρώματα. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα είναι η απόφαση για το καθεστώς του Κιρκούκ. Η επίλυσή του είναι μέρος ενός ευρύτερου προβλήματος στο Ιράκ, του νόμου για την διαχείριση των πετρελαϊκών αποθεμάτων. Οι Σουνίτες που κατέχουν την πλειοψηφία στις πιο φτωχές σε πετρέλαιο περιοχές του Δυτικού Ιράκ, αντιτίθενται στον έλεγχο των πλουσίων αποθεμάτων του Σιΐτικού νότου και του Κουρδικού βορά, αφού βλέπουν να μην έχουν πρόσβαση στα έσοδα.

⁶⁴ Άμυνα και Διπλωματία. Οι Ισραηλινοί Στρατιωτικοί υπολογισμοί για το Ιράν. Ιανουάριος 2007.σελ. 82.

⁶⁵ Άμυνα και Διπλωματία. Κουρδικό Αλλαγή πλεύσης των ΗΠΑ Ιανουάριος 2007.σελ. 35

⁶⁶ Άμυνα και Διπλωματία. Κουρδικό Αλλαγή πλεύσης των ΗΠΑ. Ιανουάριος 2007.σελ. 36.

Η Κουρδική πλευρά επιδιώκει τον πλήρη έλεγχο των πετρελαϊκών πηγών της περιοχής τους, αφού έχει ήδη θέσει σε εφαρμογή σχετικό νόμο, που δίνει διευρυμένες εξουσίες στην τοπική αυτοδιοίκηση σε θέματα εξόρυξης έρευνας και εμπορίας πετρελαίου. Επίσης υποστηρίζεται το άρθρο 115⁶⁷ στο νόμο του Ιρακινού συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο, οι εξουσίες που δεν ανήκουν στις ομοσπονδιακές αρχές ασκούνται από τις περιφερειακές διοικήσεις και σε περίπτωση διαφωνίας ισχύει η τοπική νομοθεσία.

Στη διαμάχη αυτή η Σιϊτική πλευρά τοποθετείται κάπου ανάμεσα, αναγνωρίζοντας το δικαίωμα στις περιφέρειες να διαπραγματεύονται συμβόλαια για την εκμετάλλευση των αποθεμάτων, αλλά η τελική έγκριση θα υπόκειται στην κρίση ενός προτεινόμενου ομοσπονδιακού συμβουλίου πετρελαίου. Οι παραπάνω διευθετήσεις ουσιαστικά έχουν οδηγήσει τις αντιμαχόμενες πλευρές σε διαχωρισμό μεταξύ τους με τις γνωστές βομβιστικές επιθέσεις εκατέρωθεν, ιδίως των Μουσουλμανικών πλευρών, που δεν επιτρέπουν την απομάκρυνση των Αμερικανικών δυνάμεων από το Ιράκ.

Οι προσπάθειες των Αμερικανικών δυνάμεων να οδηγήσουν τις δύο πλευρές σε συμβιβασμό αποδεικνύονται από τα αποτελέσματα άκαρπες. Οι δηλώσεις από τις στρατιωτικές Αμερικανικές δυνάμεις για **εμφύλια σύρραξη**⁶⁸ στο Ιράκ, μας οδηγούν στην λύση της δημιουργίας ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους και στον διαχωρισμό των δύο αντιμαχόμενων μουσουλμανικών πλευρών, σε χωριστές γεωγραφικές οντότητες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Μάαστριχ το Δεκεμβρίου του 1991, μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο μεγαλύτερος σταθμός στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σύναψη της Συνθήκης σηματοδοτούσε μια νέα εποχή για την κοινότητα, παρά τις Βρετανικές αντιδράσεις στην ιδέα της ομοσπονδίας. Το Μάαστριχ αποτελούσε το επιστέγασμα σαράντα ετών προσπαθειών για τη δημιουργία της Ένωσης, άλλωστε αυτό αναδεικνύεται και από τις αναφορές των Financial Times που έγραφαν τότε για τη σημασία του: **«Μην έχετε αυταπάτες, παρά τις αδυναμίες της η Συνθήκη αποτελεί το μεγαλύτερο γεγονός στην ιστορία της Δυτικής Ευρώπης, από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Χάλυβα και Άνθρακα πριν από σαράντα χρόνια»**⁶⁹.

Ωστόσο πριν ακόμα στεγνώσει η μελάνη των υπογραφών των δώδεκα αρχηγών, εμφανίζονται οι πρώτοι ενδοιασμοί για τα αποτελέσματα της συνθήκης με την Γιουγκοσλαβική κρίση. Συγκεκριμένα μετά την κήρυξη της ανεξαρτησίας της Σλοβενίας και Κροατίας τον Ιούνιο του 1991, η ΕΕ παρουσιάζεται ως δύναμη ικανή να διαδραματίσει στην Γιουγκοσλαβία, παρόμοιο ρόλο με αυτό των Αμερικανών στην κρίση του Κουβέιτ. Έτσι στις 16 Δεκεμβρίου στη σύνοδο των υπουργών εξωτερικών στις Βρυξέλλες συμφώνησαν να αναγνωρίσουν την Σλοβενία και την Κροατία. Η αναγνώριση είχε συμφωνηθεί να γίνει επίσημα γνωστή στις 15

⁶⁷ Άμυνα και Διπλωματία Κουρδικό Αλλαγή πλεύσης των ΗΠΑ Ιανουάριος 2007.σελ. 37.

⁶⁸ Ο Μυστικός χάρτης της Μ. Ανατολής. ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ. 7/1/2007

⁶⁹ Από σημειώσεις Καθηγητού Π. Τσακαλογιάννη σελ.13 «Α1-001»

Ιανουαρίου του 1992, αφού υπήρχαν εκκλήσεις από τον πρόεδρο των ΗΠΑ, τον γενικό γραμματέα του ΟΗΕ και το λόρδο Carrington, να μην προχωρήσουν σε αυτή γιατί θα υπονόμειε την εύθραυστη ειρήνη στην περιοχή.

Οποιασδήποτε προσδοκίες και εάν υπήρχαν για τον ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει η ΕΕ στην κρίση στα Βαλκάνια, εξανεμίσθηκαν με την απόφαση της Γερμανίας να αναγνωρίσει μονομερώς τις δύο χώρες στις 23 Δεκεμβρίου⁷⁰, χωρίς να περιμένει την συμφωνημένη επίσημη Κοινοτική αναγνώριση. Η πράξη αυτή φανέρωσε πόσο μακριά ήταν μια κοινή γραμμή στην εξωτερική πολιτική σε μια ενιαία ΕΕ, ιδιαίτερα σε θέματα που αφορούσαν εθνικά συμφέροντα μέσα στην κοινότητα.

Στη συνέχεια η ΕΕ ασχολήθηκε με τη διεύρυνσή της και την οικονομική της συνεργασία, αφού πολιτικά είχε ήδη αποδειχθεί ότι όχι μόνο δεν μπορούσε να συνεργασθεί, αλλά επιπλέον να δημιουργεί συμφορές και κινδύνους στους κόλπους της που θύμισαν αντιπαραθέσεις του παρελθόντος. Η αδυναμία αυτή έφερε τις ΗΠΑ στην περιοχή αφού οι σύμμαχοι δεν μπορούσαν να διευθετήσουν την κατάσταση.

Παρά τις συνεχιζόμενες διαφωνίες μεταξύ των εταίρων η ΕΕ έφθασε να συμφωνήσει τα επόμενα χρόνια την διεύρυνσή της σε 25 μέλη, δεχόμενη στους κόλπους της και χώρες του συμφώνου της Βαρσοβίας, που βιάζονταν να ξεφύγουν από τη Ρωσική επιρροή. Το 2002 με την Ιρακινή κρίση περίμενε κανείς πιο δυναμική αντίδραση από την ΕΕ στις Αμερικανικές προθέσεις. Η 11^η όμως Σεπτεμβρίου, αλλά και οι διαφωνίες του παρελθόντος την οδήγησαν μια πιο μετριόπαθη στάση, παρά τα ισχυρά συμφέροντα των κυρίων αξόνων της κοινότητας. Έτσι ο Ατλαντικός άξονας πήρε μέρος στην επέμβαση του 2003, ενώ ο Γαλλο-γερμανικός απλώς διαφωνούσε. Έτσι το μόνο που μπορεί να ακολουθήσει η ΕΕ στο Ιράκ είναι μια οικονομική αλλά και υλική συνεισφορά στην ανασυγκρότησή του, που ελπίζουμε να οδηγήσει σε ηρεμία την περιοχή.

Εξέλιξη του Ζητήματος

Τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο στο Ιράκ, εμφανίζονται Αμερικανικά σενάρια στην ευρύτερη Μ. Ανατολή, που ως βάση τους έχουν το Ανατολικό Ζήτημα. Δεν θα ήταν παρακινδυνευμένο να προβλέψουμε το άνοιγμα ξανά του Ανατολικού Ζητήματος, αφού τα σενάρια εξετάζουν επαναχάραξη συνόρων στην ευρύτερη περιοχή. Δημοσιεύματα⁷¹ θέλουν να επικρατούν δύο απόψεις στις ΗΠΑ, για το μέλλον της περιοχής.

Η πρώτη άποψη και πιο ριζοσπαστική θέλει τη **δημιουργία πέντε νέων κρατών** στην υπάρχουσα θέση του Ιράκ που προσαρτούν και γειτονικά εδάφη. Τα νέα κράτη είναι όπως φαίνονται και σε χάρτη⁷² που έχει κυκλοφορήσει, το Σιϊτικό Ιράκ, Σουνιτικό Ιράκ, Κουρδιστάν, Μπαλουχιστάν και Ιερό Ισλαμικό κράτος. Οι δημοσιογραφικές πληροφορίες θέλουν ο χάρτης να έχει σχεδιασθεί από

⁷⁰ Σημειώσεις Καθηγητού Π. Τσακαλογιάννη σελ.15 «Α1 – 001»

⁷¹ Ο Μυστικός χάρτης της Μ. Ανατολής. ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ. 7/1/2009

⁷² Βλέπε χάρτη 7 στο Παράρτημα «Α»

τον Αμερικανό Αντισυνταγματάρχη **Ράλφ Πίτερς** και προβλέπει το Μπαλουχιστάν να παίρνει εδάφη από το Αφγανιστάν, Πακιστάν και Ιράν. Το Ιερό Ισλαμικό κράτος θα περιλαμβάνει τις ιερές πόλεις Μέκκα και Μεδίνα και θα αποσχισθεί από την Σαουδική Αραβία, το Κουρδιστάν παίρνει τα εδάφη πέραν του Ντιγιάρμπακιρ από την Τουρκία και τις αυτόνομες περιοχές του βόρειου Ιράκ. Τέλος το υπόλοιπο Ιράκ θα διαιρεθεί σε δύο τμήματα το βόρειο Σουνιτικό και νότιο Σιίτικό Ιράκ.

Το σχέδιο παρουσιάστηκε το καλοκαίρι του 2008 σε σύσκεψη στη στρατιωτική σχολή του ΝΑΤΟ στη Ρώμη και προκάλεσε τις οργισμένες αντιδράσεις των Τούρκων αξιωματικών, που αντέδρασαν αποχωρώντας από τη συμμαχική σύσκεψη. Το γεγονός πήρε σημαντική έκταση και σε δημοσιεύματα του Τουρκικού τύπου.

Το δεύτερο πιο ρεαλιστικό σενάριο, **θέλει το Ιράκ ενωμένο**, αλλά τη δημιουργία ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους, ή υπό καθεστώς αυτονομίας. Πάντως το Τουρκικό καθεστώς λαμβάνει σοβαρά υπόψη τα σενάρια, γεγονός που αποδεικνύεται από την ενίσχυση των στρατιωτικών δυνάμεων στην ΝΑ Τουρκία, με μετακίνηση που έγινε της 3^{ης} Μηχανοκίνητης Μεραρχίας από την Αδριανούπολη. Επιπλέον κατά καιρούς πιέζει και κάποιες φορές επιτυγχάνει να επιτρέπεται η είσοδος Τουρκικών δυνάμεων στο Ιρακινό έδαφος, με το πρόσχημα της επίλυσης του τρομοκρατικού ζητήματος του ΡΚΚ, ώστε να καταστρέψουν τις υποδομές της. Οι επανειλημμένες όμως δηλώσεις του πρωθυπουργού Ερντογάν, ότι οι ΗΠΑ πρέπει να επιτρέψουν τη λύση του ζητήματος του ΡΚΚ, δείχνει ότι οι εξελίξεις δεν δρομολογούνται σύμφωνα με τα συμφέροντα της. Εάν λάβουμε υπόψη και τις ιδιαίτερες συνεργασίες Ισραήλ - Κουρδικών δυνάμεων σε θέματα εξοπλισμού και εκπαίδευσης αυτών, καθώς και τις τεταμένες (έως εχθρικές) σχέσεις καταλήγουμε εύκολα στο συμπέρασμα ότι **ο σύμμαχος στην περιοχή έχει αλλάξει και είναι το ημιαυτόνομο Κουρδικό κράτος.**

Η νέα ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή θα αποτελέσει και το ασφαλέστερο προμήνυμα για τις εξελίξεις τα επόμενα χρόνια στη Μ. Ανατολή και φυσικά η χώρα μας πρέπει να βρίσκεται σε κατάλληλη διπλωματική θέση για να εκμεταλλευθεί τις εξελίξεις. Η διαπραγματευτική δυνατότητα αυτή της Ελλάδας προσαυξάνεται, αφού έχει παραδοσιακά καλές σχέσεις με τις Αραβικές χώρες, ενώ αναβαθμίζονται οι σχέσεις της με το Ισραήλ.

Τα τελευταία όμως γεγονότα διακοπής, δύο φορές τους τελευταίους δύο χειμώνες, της ροής τόσο του φυσικού αερίου όσο και του πετρελαίου, αναδεικνύουν ξανά την επιστροφή της Ρωσίας ως μεγάλης δύναμης στην περιοχή. Η επίδειξη δύναμης και αποφασιστικών λύσεων σε θέματα Ρωσικών συμφερόντων από πλευράς Μετβέντεφ - Πούτιν, μάλλον θα πρέπει να μας οδηγεί σε **αναμονή εξελίξεων στο χώρο της Κασπίας**, με περιφερειακή οικονομική επαναεπιρροή στις χώρες παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου, αλλά και διέλευσης αυτών.

Ο οικονομικός πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ - Ρωσίας φαίνεται ήδη από τις αντιδράσεις των ΗΠΑ για την ενεργειακή εξάρτηση της ΕΕ από την Ρωσία, αλλά ακόμα και τις ισχυρές αντιρρήσεις για τον υποθαλάσσιο πετρελαϊκό αγωγό σύνδεσης Ρωσίας - Γερμανίας, χωρίς την συμμετοχή Αμερικανικών εταιρειών. Το αντί-

στοιχο πρόβλημα ανέτρεψε την κατασκευή και του δικού μας αγωγού Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης (με τη Βουλγαρική αλλά εμμέσως και την Ελληνική πλευρά να είναι οι αιτίες ματαίωσης του αγωγού), που απαιτείται Αμερικανική συμμετοχή στην εκμετάλλευση.

Η οικονομική συνεργασία της ΕΕ με την Ρωσία θα αποτελούσε μια αρχή αλλαγής των ισορροπιών στην περιοχή και επομένως άλλη διεύθυνση της μελλοντικής λύσης του προβλήματος. Πάντως για τα επόμενα χρόνια ως πιο ρεαλιστική τροπή αναμέναμε η ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας των δύο πλευρών.

Διαφαίνεται συνέχιση του **πυρηνικού προγράμματος του Ιράν**, που θα είναι και ο επόμενος (κρυφός) Ρωσικός σύμμαχος και βοηθός του προγράμματος. Η συνεργασία αυτή θα φέρει την Ρωσία σε απόσταση αναπνοής στην καρδιά του σημερινού προβλήματος με αποτέλεσμα την ανατροπή των υπαρχόντων ισορροπιών. Στην συμμαχία αυτή δεν θα παραλείψουν να οδηγηθούν η Κίνα και η Ινδία, που έχουν άμεση ενεργειακή εξάρτηση από την περιοχή.

Η δύναμη που έχει την δυνατότητα να ανταγωνισθεί τα Αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή του Ανατολικού Ζητήματος είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, με την προϋπόθεση όμως να προχωρήσει στις αναγκαίες θεσμικές ρυθμίσεις που θα της προσδώσουν την πολιτική οντότητα για τη λήψη των αποφάσεων για την υποστήριξη των ενιαίων Ευρωπαϊκών συμφερόντων. Η κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική, θα οδηγήσει και στην τελική απόφαση υλοποίησης και εφαρμογής της θεωρητικής Ευρωπαϊκής Άμυνας.

Η εξέλιξη αυτή προϋποθέτει την παραχώρηση Εθνικών συμφερόντων και ενδεχομένως δικαιωμάτων. Αυτή τη στιγμή και λόγω της οικονομικής κρίσης που πλήττει όλα λίγο πολύ τα κράτη της ΕΕ, η ανάγκη θωράκισης των Ευρωπαϊκών θεσμών αποτελεί μονόδρομο. Οι δύο διαμορφωμένες τάσεις των κρατών της ΕΕ του Ευρωατλαντικού και του Γαλλογερμανικού, κλείνει σαφώς υπέρ της δεύτερης είναι και το σημείο κλειδί για την συνέχιση της πορείας της ΕΕ, που θα οδηγήσει και τις εξελίξεις στην περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ» ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Συμπεράσματα

Από την διαχρονική ανάλυση του Ανατολικού Ζητήματος το κυριότερο συμπέρασμα που διαπιστώνεται είναι ότι τον έλεγχο του Ανατολικού Ζητήματος τον ασκούσε, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα,⁷³ η χώρα – κράτος που κατείχε την **Ναυτική υπεροχή**.

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ		
ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΧΕΡΣΑΙΑ ΔΥΝΑΜΗ	ΝΑΥΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ
Αρχαιότητα	Περσική Αυτοκρατορία	Ελληνικές πόλεις - κράτη
Βυζάντιο (έως τον 11 ^ο αιώνα.)	Άραβες Σλάβοι	Βυζαντινή Αυτοκρατορία
Βυζάντιο (11 ^{ος} - 15 ^{ος} αιώνα.)	Βυζαντινή Αυτοκρατορία	Ιταλικές ναυτικές πόλεις
Αναγέννηση (16 ^{ος} - 17 ^{ος} αιώνα.)	Οθωμανική Αυτοκρατορία Ρωσική Αυτοκρατορία	Ιταλικές ναυτικές πόλεις και Δυτικές ναυτικές δυνάμεις
Νεότεροι χρόνοι (1699-1878)	Ρωσική Αυτοκρατορία	Δυτικές ναυτικές δυνάμεις
Νεότεροι χρόνοι (1878 – 1900)	Ρωσική Αυτοκρατορία	Δυτικές ναυτικές δυνάμεις
Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος	Δεύτερο Γερμανικό Ράιχ	Δυτικές ναυτικές δυνάμεις
Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος	Τρίτο Γερμανικό Ράιχ	Δυτικές ναυτικές δυνάμεις
Ψυχρός Πόλεμος	ΕΣΣΔ και σύμφωνο Βαρσοβίας	ΗΠΑ – Ναυτικές δυνάμεις NATO

Από την αρχαιότητα οι Ελληνικές πόλεις – κράτη παρόλο που δεν κατείχαν χερσαία υπεροχή, κατάφεραν με την ναυτική υπεροχή να διατηρήσουν την ηγεμονία στην περιοχή. Η Ρώμη και το Βυζάντιο έως τον 11^ο αιώνα, που διατηρούσαν την ναυτική τους υπεροχή στη Μεσόγειο, διατηρούσαν και την παντοδυναμία τους στον κόσμο, στη συνέχεια όταν πέρασε ο ναυτικός έλεγχος στις άλλες δυνάμεις, επήλθε και η κατάρρευση.

Η οθωμανική αυτοκρατορία δεν μπόρεσε ποτέ να κυριαρχήσει στον κόσμο διότι δεν κατείχε αυτόνομη ναυτική κυριαρχία. Στα νεότερα χρόνια η Ρωσία και οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις μοιράζονταν την παγκόσμια κυριαρχία, γιατί η μία πλευρά διέθετε χερσαία και η άλλη ναυτική δύναμη. Στους μετέπειτα παγκόσμιους πολέ-

⁷³ Η γεωπολιτική του Ανατολικού Ζητήματος. Ιωάννης Λουκάς. Περιοδικό γεωπολιτική σελ 25

μους οι δυνάμεις του άξονα δεν κατάφεραν να κυριαρχήσουν στον κόσμο διότι δεν κατείχαν ναυτική υπεροχή. Οι Δυτικοευρωπαϊκές ναυτικές δυνάμεις εδώ και έξι αιώνες, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις στην περιοχή, ανάλογα με τα συμφεροντά τους.

Η Ελλάδα χρωστάει την απελευθέρωσή της από τον Οθωμανικό ζυγό, στην **ναυτική της δύναμη** που απετέλεσε το συγκριτικό πλεονέκτημα της εποχής έναντι της Τουρκίας. Σήμερα η Ελλάδα βρίσκεται στην πλεονεκτική θέση κατοχής του πρώτου παγκοσμίως εμπορικού στόλου. Η κατοχή αυτή απετέλεσε και το εισιτήριο ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η σημερινή παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ συνδυάζεται με την παγκόσμια ναυτική της κυριαρχία. Το Ανατολικό Ζήτημα έχει ανοίξει ξανά και οι αλλαγές συνόρων είναι ορατές στην περιοχή. Η Αμερικανική πολιτική ετοιμάζει τις αλλαγές σύμφωνα με τα συμφεροντά της, που οδηγούν την περιοχή της Μ.Ανατολής στην τριχοτόμηση του Ιράκ και τη δημιουργία **ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους**.

Τον Ιανουάριο του 2005, έγινε δημοψήφισμα στο Κουρδιστάν και με ποσοστό 95% ανέδειξε την θέληση της περιοχής για ανεξαρτησία. Το σύνταγμα του Αυγούστου του 2005 στο Ιράκ, καταδεικνύει από την μία την πρόθεση των ΗΠΑ για τριχοτόμηση του Ιράκ και από την άλλη την σφοδρή αντίθεση των Σουνιτών στην προτεινόμενη απομόνωσή τους, που οδηγεί και στις ανάλογες θρησκευτικές διαμάχες με τους εκατοντάδες νεκρούς πολίτες καθημερινά.

Τον Οκτώβριο του 2005, συλλαμβάνονται στο Βόρειο Ιράκ 11 Τούρκοι κομάντος από τις Αμερικανικές δυνάμεις και αφού ανακρίνονται, επιστρέφονται στην Τουρκία με την προειδοποίηση να μείνει μακριά από την περιοχή. Επιπλέον τον Οκτώβριο του 2006, η Κοντολίζα Ράις και ο ηγέτης των Κούρδων Μασρίντ Μπαρζανί, δίνουν κοινή συνέντευξη τύπου στο Βόρειο Ιράκ, έχοντας για φόντο δύο σημαίες δίπλα - δίπλα, των ΗΠΑ και του αυτόνομου Κουρδικού Κράτους. Η έμμεση νομιμοποίηση είναι προφανής και **η επίσημη ανεξαρτητοποίηση του Κουρδικού κράτους είναι θέμα χρόνου**, που εξαρτάται από τον τρόπο προσχώρησης των Τουρκοκουρδικών εδαφών στο ανεξάρτητο Κουρδικό κράτος.

Η έμπρακτη βοήθεια του Ισραήλ στην αυτονόμηση του Κουρδικού κράτους στο Βόρειο Ιράκ, οδηγούν στην κατανόηση της νέας στρατηγικής σημασίας του νέου Κουρδικού κράτους. Η προσπάθεια του Ισραήλ είναι να σπάσει τον μουσουλμανικό κλοιό που το περιβάλλει, δημιουργώντας ένα νέο πιστό σύμμαχο που δεν θα είναι Μουσουλμάνος. Εξάλλου η στάση της Τουρκίας με την άρνηση της διέλευση των Αμερικανικών στρατευμάτων από τα εδάφη της, κατά την έναρξη του πολέμου του 2003, αποδεικνύει την στρατηγική σημασία της περιοχής και την ανάγκη εξασφάλισης της από ένα πιστότερο σύμμαχο.

Η παρούσα κατάσταση θυμίζει έντονα την κατάσταση του Ανατολικού Ζητήματος στις αρχές του 18^{ου} αιώνα, που σχεδιαζόταν ο κατακερματισμός της Τουρκίας αλλά όχι η πλήρης διάλυσή της, που θα εξυπηρετούσε στο ρόλο της αναχαίτισης της Ρωσικής καθόδου στις θερμές θάλασσες. Έτσι εξετάζεται από τη μία πλευρά έμμεσα η **συρρίκνωση της Τουρκίας** στην Νοτιοανατολική πλευρά της, αλλά από την άλλη η ενίσχυσή της πολιτικοοικονομικά, που θα εξυ-

πηρετήσει τον κλασικό της ρόλο αυτόν της αναχαίτισης της Ρωσίας στη Μεσόγειο.

Μοναδική έμπρακτη αντίσταση στα Αμερικανικά σχέδια, είναι ο **Ισλαμικός φονταμεταλισμός** που δραστηριοποιείται σε όλα σχεδόν τα κράτη Αραβικής χερσονήσου. Το Ιράν αναδεικνύεται σε ηγέτιδα δύναμη του Ισλάμ και σημαντικός εχθρός του Ισραήλ και των ΗΠΑ. Η απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου από πλευράς του, θα αλλάξει τις ισορροπίες δυνάμεων στην περιοχή.

Αυτή τη στιγμή το Ιράν (και τα κράτη τα οποία υποστηρίζει, όπως η Συρία) αποτελεί τον μοναδικό αντίπαλο στα κοινά Αμερικανικά και Ισραηλινά συμφέροντα στην περιοχή και στρατηγικός στόχος επέμβασης. Το συμπέρασμα που διαφαίνεται δεν είναι ξεκάθαρο αφού τα προβλήματα που θα προκύψουν από μια ενδεχόμενη επέμβαση θα είναι περισσότερα από αυτά που αμφίβολα θα επιλύσουν. Άλλωστε ο ίδιος ο πρόεδρος Μ. Ομπάμα στις 4 Μαρτίου 2012 φρόντισε να αποκλιμακώσει την ένταση δηλώνοντας σε σχετική ερώτηση δημοσιογράφου, **ότι οι ΗΠΑ δεν σκοπεύουν να επέμβουν στο Ιράν**. Άλλωστε οι όποιες πιθανότητες επέμβασης δεν θα εξυπηρετούσαν τα Αμερικανικά συμφέροντα, που θα ενίσχυαν το Σιϊτικό μουσουλμανικό τόξο από την Συρία έως το Ιράν.

Η ραγδαία ανάπτυξη των νέων Ασιατικών δυνάμεων, μοιραία οδηγεί και σε αυξημένη ενεργειακή απαίτηση για υποστήριξη αυτής της ανάπτυξης. Η απαίτηση αυτή οδηγεί σε ανεξάρτητους σχεδιασμούς για απόκτηση σύνδεσης με τις πηγές της Κασπίας. Οι δρόμοι όμως περνούν από τα εμπόλεμα εδάφη του Αφγανιστάν και ξαφνικά αναδεικνύεται το ενδιαφέρον για τις άγονες αυτές περιοχές και ο στρατηγικός ρόλος για τα Αμερικανικά συμφέροντα.

Οι ΗΠΑ από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, μέσω του ψυχρού πολέμου, προσπάθησαν να περιορίσουν την επιρροή της Ρωσίας τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ασία. Οι ΗΠΑ θεωρούσαν τη Ρωσία ως την μοναδική δύναμη που εμπόδιζε την γεωπολιτική και γεωστρατηγική υλοποίηση των σχεδίων της. Η αντιπαράθεση αυτή είναι γνωστή ως **«Απαγόρευση καθόδου της Ρωσίας στις θερμές θάλασσες»** και ουσιαστικά αποτελούσε και αποτελεί το κυριότερο πρόβλημα του Ανατολικού Ζητήματος. Στην πραγματικότητα αποτελεί τρανταχτή απόδειξη της προσήλωσης των ΗΠΑ στην θεωρία Mackinder.

Με το τέλος του ψυχρού πολέμου πολλοί θεώρησαν, ότι οι ΗΠΑ άλλαξαν την πολιτική τους έναντι της Ρωσίας, αφού εκμηδένισαν τον υπαρκτό κίνδυνο του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Η αλλαγή αυτή θεωρήθηκε ότι θα έπρεπε να συνοδεύεται και από αντίστοιχο προσανατολισμό της αποστολής του ΝΑΤΟ. Η εξέλιξη όμως των γεγονότων αποδεικνύει, ότι ακόμα και μέχρι σήμερα οι ΗΠΑ προσπαθούν να συρρικνώσουν την επιρροή της Ρωσίας στην Ευρώπη και την Ασία.

Παράλληλα οι παραδοσιακές Δυτικές δυνάμεις της Ευρώπης (Αγγλία, Γαλλία και Γερμανία), διατηρούν μια προσήλωση στην πολιτική εθνικών συμφερόντων. Η Γαλλία παραμένει προσηλωμένη στη Ναπολεόντειο και μετέπειτα Ντεγκωλική γεωστρατηγική, η Αγγλία στην γεωστρατηγική ελέγχου των θαλασσιών οδών της Μεσογείου και η Γερμανία της εξάπλωσης της επιρροής της στον χερσαίο χώρο (Βαλκάνια). Η διαφωνία των Ευρωπαίων στην κρίση στα Βαλκάνια διέλυσε τις προσδοκίες που δημιουργήθηκαν για ενιαία Ευρωπαϊκή πολιτική.

Η διεύρυνση των Ευρωπαϊκών Εταίρων σε 27 από το 2007, δημιουργούν περισσότερες αντιπαραθέσεις και δυσκολίες στην λήψη αποφάσεων που εξυπηρετούν τα κοινά συμφέροντα. Το πρόβλημα εστιάζεται στην **σύγκρουση συμφερόντων των δύο κυρίων αξόνων** που οδηγούν την Ευρωπαϊκή πολιτική, του Ατλαντικού και του Γερμανογαλλικού άξονα. Ο ενισχυμένος Ατλαντικός που είναι πιο κοντά στα Αμερικανικά συμφέροντα εμποδίζει τη δημιουργία κοινής Ευρωπαϊκής γραμμής.

Στα θέματα των Ελληνοτουρκικών προβλημάτων και της προοπτικής ένταξης της γείτονας στην ΕΕ, φαίνεται να ακολουθείται η τάση που είχε εκφραστεί αρχικά από τη Γαλλία και την Γερμανία στη συνέχεια, ότι ενδεχόμενη είσοδος της Τουρκίας στη ΕΕ θα σημάνει αυτόματα και τη διάλυσή της. Ο Ευρωατλαντικός άξονας, που υποστηρίζει διακαώς την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ με κάθε μέσο και κόστος, χάνει όλο και περισσότερο έδαφος. Αντίθετα ο Γαλλογερμανικός άξονας βλέπει μια ενδεχόμενη ένταξη ως τον χειρότερο εφιάλτη για την κοινότητα. Η Ελληνική πλευρά, από την μία υποστηρίζει την Ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας, με την προϋπόθεση ότι θα τηρηθούν οι δεσμεύσεις της προς το σύνολο της κοινότητας, που άλλωστε αποτελεί και αρχή του καταστατικού της ΕΕ. Από την άλλη δεν επιθυμεί τον εκτροχιασμό αυτής της προοπτικής που έμμεσα την κρατάει σε μακρύ διάλογο μαζί μας, για την επίλυση των διμερών διαφορών μας.

Προτάσεις

Μετά τις παραπάνω διαπιστώσεις οδηγούμαστε στις κάτωθι προτάσεις:

Γεωστρατηγικού Ενδιαφέροντος⁷⁴

Η διερεύνηση και ανάλυση του είδους και εύρους της επικυριαρχίας των ΗΠΑ στο Αιγαίο, ώστε να χρησιμοποιηθεί προς όφελος της χώρας μας.

Προσδιορισμός του ειδικού βάρους του Αιγαίου, δεδομένου ότι πρόκειται για περιοχή συνδυασμένων επιχειρήσεων, ώστε να καθορισθεί με βάση αυτό το Αμυντικό μας Δόγμα και να αξιολογηθεί από Αμερικανικής πλευράς.

Ολοκλήρωση των διπλωματικών προσπαθειών με τις λοιπές όμορες χώρες Αλβανία, Αίγυπτο, Λιβύη και των νομικών στη συνέχεια, για τον καθορισμό της ΑΟΖ σε όλο τον Ελλαδικό χώρο.

Αξιολόγηση του μελλοντικού ρόλου των ΕΔ στην **προστασία των θαλασσιών οδών ανεφοδιασμού**, οι οποίες αποτελούν τον μοναδικό αυτόνομο ενεργειακό άξονα της χώρας και σημαντικό τμήμα της Ευρώπης. Πόσο μακριά από την Ελλάδα μπορεί να φθάσει αυτός ο ρόλος και πως μπορεί να οικοδομηθεί αυτή η δυνατότητα.

⁷⁴ Γεωπολιτική Προσέγγιση και νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα. Ι . Μάζης. Σελ.31 - 34

Με τον ίδιο τρόπο θα πρέπει να αξιολογηθεί το Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα με την Κύπρο, αφού με τα υπάρχοντα μέσα, μάλλον αδυνατούμε να υποστηρίξουμε παρατεταμένες επιχειρήσεις στον Κυπριακό χώρο, λόγω της ισχύος του αντιπάλου στην περιοχή.

Να εξετασθούν οι παράμετροι ισχύος και οι μελλοντικές προοπτικές του Γαλλογερμανικού άξονα, ο οποίος είναι δυνατό να προσδώσει άλλο νόημα στην Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, καθώς και οι πιθανότητες υλοποίησής ενός Γερμανο - Ρωσικού ή και Γαλλο - Γερμανο - Ρωσικού γεωστρατηγικού δρώντος.

Να ερευνηθούν οι εκδοχές συμβίωσης ή ανταγωνισμού μεταξύ Αγγλοσαξονικής και Ευρωκεντρικής γεωστρατηγικής, ώστε να τοποθετηθεί η χώρα τόσο πολιτικοδιπλωματικά όσο και εξοπλιστικά.

Να προσδιορισθεί το ειδικό βάρος της Ισραηλινής πλευράς, στην ευρύτερη ανατολική λεκάνη της Μεσογείου, και πως επηρεάζει τα συμπεράσματα από την ανάλυση του εύρους επικυριαρχίας των ΗΠΑ στην Κύπρο. Ταυτόχρονα να αξιολογηθεί η πιθανότητα ανάλογης συνύπαρξης του Ευρωατλαντικού και Γαλλογερμανικού άξονα στη Μεγαλόνησο, έτσι ώστε μελλοντικά να μην είναι απαραίτητη η παρουσία Τουρκικής δύναμης.

Σε Στρατιωτικό Επίπεδο

Με βάση τις παραπάνω προτάσεις είναι απαραίτητη η **ενίσχυση της στρατιωτικής ισχύος της χώρας**, ώστε είναι σε θέση να συνεχίσει να δύναται να διασφαλίζει τα συμφέροντα της χώρας στη ΝΑ Μεσογείου. Θα πρέπει να διερευνηθεί κατά πόσο είναι εφικτή μια τέτοια δυνατότητα για τη χώρα μας, ώστε να προγραμματιστεί σε βάθος χρόνου, που θα επιτρέψει στη χώρα να ανταπεξέλθει σε ανάλογους εξοπλισμούς. Ενδεχομένως η ισχύς πρέπει να είναι τέτοια που οι συμμαχικές δυνάμεις να θεωρούν απαραίτητη κάθε Ελληνική εμπλοκή των δυνάμεων μας στην περιοχή.

Στην ενίσχυση αυτή ενδεχομένως η Ελληνική πρόθεση να προσκρούσει στις υπογεγραμμένες συνθήκες CFE, για τον περιορισμό των συμβατικών όπλων. Τα Εθνικά όμως συμφέροντα είναι ζωτικότερης σημασίας και θα πρέπει με παράλληλες διπλωματικές κινήσεις, να συνδυασθεί η εθνική απαίτηση ανάλογης ναυτικής ισχύος με τα κοινά Ευρωπαϊκά συμφέροντα στην ΝΑ Μεσόγειο.

Επιπλέον είναι επιβεβλημένη αντίστοιχη αναδιοργάνωση διοίκησης των Ενόπλων Δυνάμεων, ανάλογη με αυτή των ΗΠΑ. Σύμφωνα με τα γεωστρατηγικά διδάγματα του Ναυάρχου **A.T.Machan**⁷⁵, οι ΗΠΑ ακολουθούν ένα νέο δόγμα που η έμφαση δίδεται στην **θαλάσσια και εναέρια ισχύ**, οι χερσαίες δυνάμεις καθίστανται μικρότερες, πιο ευέλικτες, ώστε να μπορούν να είναι ικανές για ταχεία μεταφορά στα σημεία ενδιαφέροντος. Λαμβάνοντας υπόψη τον γεωστρατηγικό ρόλο του Αιγαίου και της ΝΑ Μεσογείου, γίνεται αντιληπτή η ανάγκη μετεξέλιξης του δόγματός μας προ την προτεινόμενη κατεύθυνση.

⁷⁵ Γεωπολιτική Προσέγγιση και νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα. Ι . Μάζης. Σελ.38

Ανάπτυξη **στρατηγικών συνεργασιών με το Ισραήλ**, αφού ο διαφαινόμενος ρόλος μας στην περιοχή θα φαίνεται ότι είναι υπαρκτός και σοβαρός. Η συνεργασία θα πρέπει να προαχθεί και στον τομέα των σύγχρονων τεχνολογιών, που κρίνονται ως ο συντελεστής ισχύος του μέλλοντος στους στρατιωτικούς εξοπλισμούς.

Να αναλυθεί η Στρατηγική στον Στρατιωτικό τομέα, με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες συγκεκριμένων χωρών (ΗΠΑ, Γαλλίας, Ηνωμένου Βασιλείου, Ρωσίας, Γερμανίας, Ισραήλ), ιδιαίτερα στον τομέα της τεχνολογικής εξέλιξης, που αποτελεί και τον κυριότερο παράγοντα επηρεασμού των μελλοντικών πολέμων.

Σε Πολιτικό – Διπλωματικό Επίπεδο

Εκπόνηση Νέου Αμυντικού Δόγματος λαμβάνοντας υπόψη τα κάτωθι:

Τις δυνατότητες ισχύος της χώρας, όπως έχουν διαμορφωθεί από τη νέα οικονομική πραγματικότητα.

Τη διατύπωση των εθνικών συμφερόντων, ζωτικών και μειζόνων, με ανάλογη διερεύνηση της πολιτικής βούλησης, δεδομένου ότι δεν έχει διατυπωθεί στην Ελλάδα ανάλογο δόγμα και δεν έχουν προσδιορισθεί τα πάγια Εθνικά συμφέροντα.

Τη συνεχή μελέτη των γεωστρατηγικών παραμέτρων του Ανατολικού Ζητήματος, που θα προσδιορίσει τους βασικούς διεκδικητές της περιοχής. Παράλληλα την ανάλυση της γεωστρατηγικής προσέγγισης κάθε δρώντος, ώστε να καθορισθεί η Ελληνική γεωστρατηγική, που θα προστατεύει τα Εθνικά μας συμφέροντα.

Τη σύσταση Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας, διακομματικού χαρακτήρα, ικανού να ακολουθεί σταθερή πολιτική.

Τη στελέχωση της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών αποκλειστικά από προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων και του διπλωματικού σώματος. Η υπάρχουσα υπηρεσία δεν είναι δυνατό να λειτουργήσει σε συνεργασία με την ΕΛΑΣ, αφού ο ρόλος της ΕΛΑΣ είναι διαφορετικός από των ΕΔ και κάθε συνεργασία σε αυτό τον τομέα είναι καταδικασμένος σε αποτυχία.

Η υποστήριξη της παραπάνω προσπάθειας οδηγεί και στην απαίτηση συγκρότησης κοινής σχολής Πληροφοριών Εθνικής Άμυνας, που οι απόφοιτοί του θα στελεχώνουν την προτεινόμενη νέα Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών. Η συνεργασία των δύο υπουργείων Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας πρέπει να είναι καθημερινή και διαρκής.

Πέραν όμως από την εκπόνηση του Αμυντικού Δόγματος είναι απαραίτητος ο καθορισμός των στόχων της εξωτερικής πολιτικής και καθορισμός Εθνικών Στόχων, τόσο βραχυπρόθεσμων όσο και μακροπρόθεσμων με την μορφή λευκής βίβλου.

Υποστήριξη όλων των ενεργειών που στοχεύουν στην προώθηση της ίδρυσης ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους, με κύριο άξονα την Εξωτερική πολιτική της ΕΕ. Η ίδρυση αυτή πρέπει να αναδειχθεί σε Στρατηγικό στόχο της χώρας και η συνεργασία με το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας έντονα στενή για την επιτυχή ολοκλήρωση του.

Ανάληψη πρωτοβουλιών ειρήνευσης στην Μ. Ανατολή παράλληλα με τις Αμερικανικές προσπάθειες, με επίκεντρο την ΕΕ, αφού η Ελλάδα κατέχει όλα εκείνα τα στοιχεία που απαιτούνται για ηγετικό διαμεσολαβητικό ρόλο στην περιοχή.

Τέλος θα πρέπει να αναληφθούν και πάλι πρωτοβουλίες για την επίλυση του Κυπριακού, αφού προηγουμένως καθορισθεί πραγματικά κοινή πορεία με την Κυπριακή πλευρά και εκτιμηθεί το χρονικό διάστημα που θα είναι εφικτή η επίλυσή του.

Σε Οικονομικό Επίπεδο

Η δυναμική διείσδυση στα Βαλκάνια που πραγματοποιήθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες, παρά του ότι ήταν σημαντικές ως προς το ύψος των υπενδεδυμένων κεφαλαίων δεν απέδωσαν τα προσδοκώμενα σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο. Κυριότερη αιτία είναι ότι η οικονομική διείσδυση δεν πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το επίσημο Ελληνικό κράτος, καθορίζοντας και πολιτικούς εκτός από οικονομικούς στόχους.

Συνέχιση των προσπαθειών για εντοπισμό γαιανθράκων σε όλο τον Ελλαδικό χώρο. Οι ενεργειακές συμμαχίες τόσο με το Ισραήλ όσο και με τη Ρωσία, οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες όταν συνοδεύονται από την Εθνική υποστήριξη είναι αδύνατο να μην επιτύχουν τα ανάλογα αποτελέσματα. Άλλωστε κάπως έτσι ξεκίνησε και η προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης το 1821, όταν κανένας δεν πίστευε στην Ευρώπη αλλά ακόμα και πολλοί στη χώρα, για την επιτυχία της.

Υποστήριξη της Ελληνικής συμμετοχής στην συμπαραγωγή Ευρωπαϊκών εξοπλιστικών προγραμμάτων. Διεύρυνση της Ελληνικής συμμετοχής σε κάθε Ευρωπαϊκό πρόγραμμα νέων τεχνολογιών με ανάλογη απόκτηση τεχνογνωσίας.

Σύναψη περαιτέρω συμφωνιών συμμετοχής στο Ευρωπαϊκό Διαστημικό πρόγραμμα ESA, αφού η πληροφόρηση αναδεικνύεται σε πρωταρχικό παράγοντα ισχύος των μελλοντικών συγκρούσεων.

Συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα πυρηνικής σύντηξης, η υλοποίηση του οποίου αποτελεί αυτή την στιγμή την πιο αισιόδοξη αλλά και ελπιδοφόρα προσπάθεια, σε συνδυασμό με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, για απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην περίπλοκη αυτή κατάσταση, η μόνη χώρα που μπορεί να εξασφαλίσει σταθερότητα στη Βαλκανική είναι η Ελλάδα. Με οικονομία και στρατό πολύ ισχυρούς ως προς τους γείτονες της, μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, φυσιολογικά πρέπει η Ελλάδα πρέπει να αποτελέσει το εφιαλτήριο των Μεγάλων Δυνάμεων για επιρροή και επικράτηση στην περιοχή. Και παρότι η χώρα μας πλήττεται από την βαθειά οικονομική ύφεση, έχει ακόμη ισχυρότατα συγκριτικά πλεονεκτήματα, αρκεί να τα αξιοποιήσει. Θα πρέπει να αποβάλλει τη νοοτροπία της απομονωμένης χώρας και με αποφασιστικότητα να ασκήσει επιτέλους επιθετική πολιτική.

Η πίστη στο κοινό συμφέρον, στους παραδοσιακούς ιστορικούς, γεωπολιτικούς και γεωοικονομικούς δεσμούς θα πρέπει να οδηγήσουν τους Βαλκανικούς λαούς πιο κοντά. Οι πληγές του εμφύλιου της Γιουγκοσλαβίας επουλώνονται (ήδη στο πρόσφατο Συμβούλιο κορυφής της ΕΕ, η Σερβία πήρε το καθεστώς υποψήφιας προ ένταξη χώρας), τα δυτικά Βαλκάνια ενσωματώνονται στη ΕΕ και μια νέα περίοδος αρχίζει στις σχέσεις των κρατών.

Τα λιμάνια της Θεσσαλονίκης, Καβάλας, Αλεξανδρούπολης, οι Έλληνες επιχειρηματίες, η θρησκευτική συγγένεια με τους λαούς της Βαλκανικής δεν αξιοποιήθηκαν από τη χώρα μας όσο ήταν δυνατό. Η Ελλάδα πρέπει να αναδείξει την Ορθοδοξία ως τη βασική συνδετήρια δύναμη στα Βαλκάνια. Οι παραδοσιακές καλές σχέσεις με τον Αραβικό κόσμο και η ενδυνάμωση των σχέσεων μας με το Ισραήλ πρέπει να αποτελούν τις βασικές παραμέτρους άσκησης εξωτερικής πολιτικής.

Η αναγέννηση των Βαλκανίων αποτελεί τη μεγάλη πρόκληση για τον Ελληνισμό, αποτελεί την φυσική σύνδεση Ανατολής και Ευρώπης δια μέσου Μεσογείου και Αιγαίου και με αυτή την έννοια είναι ίσως μοναδική ευκαιρία για τη χώρα να διαδραματίσει ρόλο περιφερειακής δύναμης στην περιοχή. Θα επικρατήσει η μεμψιμοιρία και κακοδαιμονία ή θα πρυτανεύσει η λογική και η δημιουργία;

Ο Θουκυδίδης έγραψε: «Οι άνθρωποι πολεμούν για λόγους τιμής, φόβου και συμφέροντος. Σπάνια γίνεται πόλεμος μεταξύ καλού και κακού, όπου υπάρχουν μόνο θύτες και θύματα». Αυτό είναι απόλυτη αλήθεια.

Ο εκπρόσωπος του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας καθ. Ιωάν. Λουκάς, κατά την διεθνή συνδιάσκεψη στη Μόσχα για τα Βαλκάνια (Δεκέμβριο 1999), προέβη σε μια παρουσίαση του νέου γεωπολιτικού σχεδιασμού της Νοτιοανατολικής Ευρώπης σε άμεση συνάρτηση αφενός με τα δεδομένα του «παραδοσιακού» ανατολικού ζητήματος και αφετέρου με τη νατοϊκή δυναμική, η οποία δεν αφήνει πολλά περιθώρια για «αυτόνομη δράση» της Ρωσίας στη περιοχή.

Τόνισε δε ότι από καθαρά γεωπολιτική άποψη, η τελική ειρήνευση της περιοχής διέρχεται μέσα από την επαναδημιουργία ενός συστήματος ισορροπίας δυνάμεων, το οποίο θα προασπίζει τα δυτικά συμφέροντα επιτρέποντας όμως παράλληλα στη Ρωσία να έχει συγκεκριμένο ρόλο σε ζώνες της ευρύτερης ανατολικής Ευρώπης που είναι σημαντικό για τη ρωσική ασφάλεια.

Τα συμπεράσματα όμως της γεωστρατηγικής μελέτης διαχρονικά στην προώθηση των συμφερόντων στην ΝΑ Μεσόγειο, έχουν αποδείξει ότι η στρατηγική πορεία πρέπει να χαράζεται σύμφωνα με αυτά και να ακολουθείται σταθερά. **Τέλος το παρελθόν όμως έχει δείξει πως όταν υπάρχει η βούληση τα χρήματα δεν αποτελούν πρόβλημα στην Ελλάδα, που όταν αποφασίζει αγοράζει σε μια νύχτα με δωρεά τον Αβέρωφ.**